

Nr 5-6 1968

Årgång 20

Pris 2:50

vi kvinnor

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Svenska kvinnors vänsterförbund har i korthet följande historia. 1914 bildades föreningen Frisinnade kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och för kvinnornas likställighet. År 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

Förbundet vill verka för fullständig likställdhet mellan kvinnor och män och för kvinnornas deltagande i full utsträckning på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet; för erkännande av och respekt för kvinnornas värdighet i familj och samhälle.

Förbundet vill verka för samarbete mellan kvinnor i alla länder och med all kraft deltaga i strävandena att uppnå och befästa en varaktig fred, allt framtidsarbets grundval.

År 1946 anslöts Svenska kvinnors vänsterförbund (Swedish women's left federation) till Kvinnornas demokratiska världsförbund (KDV).

KDV har 1967 anslutna organisationer i 74 länder med omkring 200 miljoner medlemmar. Dessutom har KDV kontakter med kvinnoföreningar i ytterligare 45 länder.

Uppskjuten kongress

Den världskongress om **Kvinnans roll i dagens värld** som skall hållas i Helsinki på inbjudan av KDV har uppskjutits från november 1968 till juni 1969.

Nina Popova

som varit ordförande i Sovjetkvinnornas kommitté ända sedan den bildades, har lämnat denna post för att helt ägna sig åt Sovjetsällskapen för vänskap och kulturella förbindelser med främmande länder. Hon har efterträtt av **Valenina Nikolajeva-Teresjkova** — den första kvinnan i rymden.

ETT TACK

Vi tackar de personer — hittills tvåhundra — som var och en prenumererat på Vi Kvinnor för en av sina vänner. De har handlat i överensstämmelse med den bestämda önskan som uttryckts av vår hedersordförande Andrea Andreen inför hennes åttiöårsdag i somras. Hon förklarade nämligen att endast en present kunde glädja henne: om någon ville prenumerera på Vi Kvinnor för en väns räkning.

Vi vill endast tillägga att det inte är försent för våra läsare att öka antalet givare!

Redaktionskommittén

Åttiöårsdagen tackar och hoppas.

vi kvinnor

Nummer 5—6 1968 — 20:e årg.

Ansvarig utgivare:
VALBORG SVENSSON

Redaktionskommitté:
HILLEVI SVEDBERG
KATJA WALDÉN
GUNHILD TEGEN
BIRGIT JANSSON
BIRGIT ÖHRN

Annonser: BIRGIT VINNÄ, Gimå-
gat. 40, Johanneshov. Tel. 48 59 70

Utkommer 1968 med fyra dubbel-
nummer

Prenumerationspris per år 8 kr.

Postgiro 5 13 23
SVENSKA KVINNORS
VÄNSTERFÖRBUND
Box 3021, 161 03 Bromma
Tel. 87 79 14

Sjühäradshögens Tryckeri AB, Borås 1968

UR INNEHÅLLET:	sid.
Jämlikhet — hur?	1
Sambeskattning — en kvarleva från ståndsam- hället. Maj-Britt Sandlund	4
Vardagsexempel på könsdiskriminering	6
Nedrustning	8
Ropet från Aten. Dikt av Hjördis Levin	9
Angeläget. Radioinlägg av Hans Palmstierna	10
Medborgare	12
Den första kvinnan, Novell av Elin Wägner	14
Dokument från Vietnam	22
Kinakännare	24
Tjeckoslovakien	25
Tortyren måste bort. Eva Palmaer	26
Aktuellt	27
Studentrevolt mot Venedig-biennalen, Louise Rydén	29

OMSLAGSBILDEN:

Toini Gustavsson då hon kom hem från vinterolymp-
piaden 1968 med två guldmedaljer.
Foto: Birger Andersson, Skellefteå.

JÄMLIKHET — HUR?

År 1966 tillsattes en statlig utredning om kontantstöd vid arbetslöshet (KSA). Kvinnornas inpassande i systemet är ett av utredningens stora bekymmer.

Hur skall man definiera begreppet arbetslöshet för den väldiga skaran av "hemmakvinnor", gifta och ogifta? Över en miljon är de. Vilka krav skall man ställa för att de skall bli berättigade till kontantstödet?

Låt oss först slå fast att kontantstöd vid arbetslöshet endast är en biväg — och en dyrbar sådan — mot målet människosamhälle, det vill säga jämlikhet mellan män och kvinnor i samhället.

Men någon effekt kan reformen — rätt genomförd — säkerligen få såsom stimulans för kvinnor att göra sig berättigade till kontantstöd. Alltså hur bör man ordna med tanke på "hemmakvinnorna"?

Man bör inte följa den frivilliga försäkringens linje som tillåter att kvinnor med barn slipper flytta till erbjudet arbete på annan ort och i stället får kontantstöd. Denna bestämmelse sammanhänger med den gamla fördomen att en mor är så mycket viktigare än en far för små barn. Låt oss kräva jämlikhet här också. Låt oss uppmuntra män att flytta när så behövs. Redan nu förekommer det för övrigt inte så sällan att mannen flyttar om kvinnans arbete är viktigt att bevara. Bland lärare finns ganska många exempel. Vi förordar således att principen att stå till arbetsmarknadens förfogande för att få dagpenning skall gälla även för kvinnor.

Vidare måste man kräva villighet att acceptera utbildning. Denna kan sedan räknas in som en del av kvalifikationstiden för kontantstöd.

Man måste också fastslå att vårdarbete får gälla som kvalifikation för kontantstöd. Om en kvinna under de två senaste åren skött ett spädbarn eller barn under

tvåårsåldern kan man lämpligen tänka sig att detta i kvalifikationshänseende jämfästs med arbetstid. I fråga om vård av föräldrar eller andra anhöriga har man numera hjälp av det faktum att kommuner ofta betalar för sådan vård, ett bevis på att man gjort en arbetsinsats som således också borde räknas då man söker arbete eller kontantstöd.

Med god vilja torde det alltså inte vara omöjligt för KSA-utredningen att skapa sådana bestämmelser för kontantstödet att kvinnorna varken blir gynnade eller utsatta för diskriminering.

Värre är det med frågan om jämlikhet i stort. Här krävs helt enkelt en sinnesändring hos både män och kvinnor. Och det blir inte lätt. Männen är ju så fästa vid systemet som det är. Hemmafruar passar dem. Och denna inställning är ofta miljöbetingad från barndomen — pojkar har blivit beroende av modersfigurer. En sinnesändring hos kvinnorna motverkas bland annat av all propaganda i veckopress och annonser.

Ett grundvillkor för jämlikhet är att det stora flertalet kvinnor försörjer sig genom eget avlönat arbete. Det finns emellertid i denna stund andra hinder på vägen till jämlikhet än kvinnornas alltför begränsade medverkan i förvärvsarbete — kvantitativt och kvalitativt.

Vi behöver ett nytt skattesystem, individuell beskattning så att en kvinna inte får marginals katt på grund av mannens inkomst lagd till hennes egen och så att en man inte tjänar på att vara gift med en hemmafru.

Barntillsynen måste ordnas genom flera daghem och så att föräldrarna delar barnvården i hemmet — eventuellt också genom deltidsarbete för småbarnsföräldrar.

Kvinnorna måste förmås att använda sina möjligheter till högre utbildning så att

de inte i så oproportionerligt hög grad stannar på låglönestadiet. För närvarande (1966) har 70 procent av alla vuxna hel- dags- och heltidsarbetande kvinnor mindre än 20.000 kr i årsinkomst jämfört med 20 procent av männen.

Hemmafruarnas onaturliga prestige måste bekämpas. Mer och mer blir hemmafrun en person som har det bekvämt. Hushållet förenklas genom livsmedelshandelns utveckling och kökens apparater. Antalet barn är litet, bör vara litet. Barn måste för sin egen utveckling till goda samhällsmedlemmar få vistas med andra

barn under del av dagen redan före skol- åldern.

Arbetsgivarna måste lära sig förstå att de bör rekrytera båda könen. Att inte ge kvinnor arbete rubbar balansen i samhäl- let särskilt på mindre orter.

Det gäller för KSA-utredningen som skall konstruera ett system för lång tid att ej konservera de olika villkor som nu råder mellan mäns och kvinnors förhållande till förvärvsarbete. Utredningen bör se till att jämlikhet möjliggörs för framtiden.

A. A.

Röster om jämlikhet

Sonja Åkesson, intervju i DN 21.7.1968:

"Det blir ingen frigörelse för kvinnan förrän hon får betalt, egen lön. Annars blir kvinnan en slav, en katt, en invalid."

Sant nog men inte tillräckligt. Se på kvinnorna i de socialistiska länderna — de är visserligen mer företrädade i beslutande församlingar än vi i väst men överallt är de än så länge "det andra könet".

■

Richard Sterner i en hörnartikel i DN 3.8.1968:

"Vi ska ha ambition att undanröja alla institu- tionella och socialpsykologiska hinder som håller till- baka utbudet av arbetskraft från kvinnor..."

Det är sant att kvinnornas förvärvsintensitet ökat avsevärt sedan 1950... Men fortfarande är det så att hälften av de gifta och en tredjedel av de icke gifta kvinnorna i åldern 18—66 inte ens har deltid- arbete. Och vi vet att bland dessa finns flera hundra- tusental som inte har minderåriga barn, inte stu- derar, inte är handikappade och inte ägnar sig åt att sköta åldriga föräldrar eller andra handikappade an- förvanter."

Generaldirektör Sterner fortsätter:

"Antag att vi avskaffade all könsdiskriminering och könssegregation på arbetsmarknaden... Att kvinnor hade karriärmöjligheter liknande våra. Att de inte längre var koncentrerade till ett fåtal låg-

löneyrken. Att det helt enkelt inte fanns kvinno- och mansyrken och sålunda inte på flera håll större brist på kvinnligt än på manligt arbete.

Antag vidare att det fanns daghem tillräckligt... Att vi avstod från att skattegynna familjer där hus- terna väsentligen pysslar om friska karlar... Och att vi män slutade smita från vår del i hushållsar- betet sedan vi förlorat den behagliga ursäkt som ligger i att vår egen inkomstskapande kapacitet än så länge oftast är mycket bättre än våra hustrurs... — fast det där sista kommer då sannerligen att kos- ta på..."

■

Maj-Britt Sandlund, intervjuad av Expressen 4.8 1968:

"Kvinnorna uppnår inte jämlikhet med männen bara för att släpas ut på arbetsmarknaden och place- ras i låglönejobb..."

I teorin har flickor i dag samma utbildningschan- ser som pojkar. Men de väljer själva traditionellt kvinnliga yrken precis som pojkarna väljer tradi- tionellt manliga..."

Vi borde skola 25-åringarna som ännu har en chans att göra karriär och få värlönlade ansvars- fulla jobb..."

Vi måste göra om samhället och vår syn på det om vi skall uppnå jämlikhet mellan könen..."

Vad är indoktrinering?

Ordet "indoktrinering" kommer av ordet "doktrin" som betyder lära, lärosats eller åskådning. En doktrin präglas ofta av "ensidighet" tillägger uppslagsböckerna. Därav ordet "doktrinär".

Göran Palms nya bok *Indoktrineringen i Sverige* ger oss rikliga exempel på "doktriner" eller energiska åsikter, som under livets lopp omfattas av oss och överförs på andra.

"Det finns inga samhällen som saknar indoktrinering, men för att kunna tänka och tycka någorlunda självständigt måste varje människa åtminstone försöka bli medveten om den indoktrinering hon ständigt utsätts för, annars kan hon inte ta ställning. Det bästa medlet mot indoktrinering är alltså kunskap om att indoktrinering förekommer... Man kan i detta sammanhang fråga sig om inte ett jämförelsevis skyddat samhälle borde kunna ha råd med en betydligt större portion saklighet och sanningskärlek i sin verklighetsbeskrivning än den som präglar skolans böcker i samhällskunskap eller pressens och televisionens nyhetsförmedling."

Detta är ett citat ur bokens förord. Sedan kommer 236 laddade sidor med exempel på hur vi är indoktrinerade, alltså inlärd, iproppade åsikter av olika värde och sanningshalt.

Det är inte precis någon lustig bok, men nyttig och hälsosam. Den hjälper oss att komma till klarhet i åtskilliga problem. Innehållsförteckningen på sid. 237--238 ger utmärkta impulser till nya kunskaper och synpunkter. Hela boken kan liknas vid ett rejält bastubad.

Askungarna i Sverige

Inte minst intressant är kapitlet om askungarna i Sverige.

"Att bli äktenskapskär, att bli gift, att få barn och att bilda familj är helt enkelt det vanligaste sättet för alla askungar att komma sig upp i vårt samhälle."

Författaren skildrar därefter vad samhället ur åtta olika synpunkter bjuder kvinnan — eller erbjuder henne att göra. Man s samhället bjuder henne att "fritt" välja mellan tre sätt att komma upp sig so-

cialt: "1) att göra blyxtkarriär med hjälp av sitt vackra ansikte, sin välformade kropp och sin ungdomliga charm, dvs. att gå upp som en sol och ned som en pannkaka; 2) att göra en mindre äventyrlig yrkeskarriär med hjälp av sina flinka händer eller sitt förnuft, dvs. att inom alla tvekönade branscher nöja sig med lägre poster, sämre anseende och tunnare lönekuvvert än sina manliga kolleger; 3) att slippa det hårda yrkeslivet och bli hemmafru, dvs. att förbli oavlönad på livstid men i gengäld hyllad och respekterad som Moder, Vårdarinna, Köksdirektis, Barnuppfostringsexpert, Sammanhållande kraft, Själavårdare, Medelpunkt, Värdinna, Städerska, Tröstare, Reparatör, Lagerföreståndarinna, Livsledsagarinna, Nattvakt, Storkund, Budgetkonsulent, Privatlivsspecialist, Sömmerska, Högsta höns och Härskarinna..."

G. T.

Indoktrineringen i Sverige. Av Göran Palm. Bokförlaget PAN/Norstedt, Stockholm 1968. 238 sid. Pris 11: 50 kr + oms.

SAMBESKATTNING —

av Maj-Britt Sandlund

När jag för några år sedan började intressera mig för familjebeskattningen och det gick upp för mig hur fruktansvärt könsrollskonserverande sambeskattningen egentligen är, ställde jag mig helt naturligt frågan: när, var och hur har en så tokig princip kunnat införas?

Svaret fick jag ganska snart i sambeskattningsak-kunnigas betänkande (SOU 1949: 47), som har en ganska intressant historik:

"I den äldre bevillningslagstiftningen var frågan om taxeringen av gift kvinnas inkomst icke uttryckligen reglerad. Visserligen fanns i exempelvis 1897 års bevillningsförfordning föreskrivet, att vid bestämmandet av bevillningsfrihet eller lindring i bevillningen skulle i gift mans inkomst inräknas även hans hustrus inkomst, därvid dock ej skulle medräknas sådan inkomst, som hustrun förvärvat före äktenskapets ingående. Motsvarande bestämmelse återfinns också i 1902 års förfordning om inkomstskatt, genom vilken en på självdeklaration grundad allmän inkomstskatt infördes i vår skattelagstiftning. I denna förfordning föreskrevs sålunda att vid bestämmande av skatteplikens inträdande samt vid beräkning av det belopp, på vilket skatt skulle utgå, i skattskyldigs inkomst skulle inbegripas jämväl hustruns."

Ytterligare ett citat från 1949 års betänkande. 1897 års skattesakkunniga föreslog att vid skattskyldigs taxering skulle *"tagas i beräkning jämväl sammanlevande hustrus intäkter där ej hustrun enligt lag ägde ensam råda över inkomsten, i vilket fall den skulle taxeras såsom hustruns inkomst"*.

Sambeskattnings med mannen tillämpades alltså i praxis långt innan den skrevs in i lagen år 1908. Varför? Helt enkelt därför att den stora massan gifta kvinnor fortfarande var omyndiga och inte hade rätt att förfoga över sin egen arbetsförtjänst. Och den som inte har rätt att förfoga över sin inkomst kan ju rimligtvis inte själv beskattas för den. Dessutom var sambeskattningen ett bra medel att hålla kvinnorna borta från den med inkomststreck förbundna rösträtten!

Så fick den gifta kvinnan rösträtt och blev äntligen myndig 1921. Men i skattehänseende förblev hon *"omyndig"*.

Till skillnad från idag skedde sambeskattningen ursprungligen efter en och samma skatteskala för gifta och ensamstående. Dessutom var det skattefria avdraget lika stort för en ensamstående som för makar tillsammans. Denna *"klassiska"* sambeskattnings ledde därför till skatteskärpningar, om hustrun fortsatte att ha inkomst sedan hon gift sig.

Angreppet mot sambeskattningen kom också till en början att riktas mot dess *"äktenskapshämmande effekt"*. Var båda parter yrkesarbetande tjänade man på att förbli ogifta. Sambeskattningen uppmuntrade alltså lösa förbindelser, *"stockholmsäktenskap"* och annat skumt. Hemska tanke! Många är de skattekommittéer, som brydde sin hjärna hur man skulle komma åt att sambeskatta samvetsäktenskapen.

"Mot införandet av en dylik bestämmelse talar emellertid svårigheten att avgöra, huruvida två personer verkligen sammanleva som man och hustru. Man kan icke tillåta taxeringsmyndigheten att verkställa en mer ingående undersökning härav, då det rör sig om så intima förhållanden. Förutsättningen för tillämpning av en dylik bestämmelse måste vara, att de båda sammanlevande uppträda på ett sådant sätt, att det icke kan finnas något tvivel om arten av förhållandet dem emellan." (1918 års inkomstskattesakkunniga)

Kritiken mot sambeskattnings *"straffskatt"* på äktenskap, där de båda hade inkomst, fortsatte och tvingade så småningom fram en subventionering av äktenskapet som sådant i form av en lägre skatteskala för gifta (genom s. k. tudelning), dubbla ortsavdrag och förvärvsavdrag. Men denna subventionering löste inte helt problemet med merskatt på grund

en kvarleva från ståndssamhället

av äktenskapet. Senast har man tvingats lappa på det gamla sambeskattningsystemet ytterligare med den s. k. frivilliga särbeskattningen. Subventioneringen av äktenskapet har också ökat steg för steg genom höjning av tudelningsgränsen och ortsavdragen.

Den stora subventionering det är fråga om framgår av följande tablå, som visar skillnaden i total skatt för en ensamstående (utan barn) och för gift man med hemmafru eller utan (hämtad från SOU 1967: 52):

Årsinkomst (kronor)	Skatt för ensamstående (kronor)	Skatt för gift man med hem- mafru (kronor)	Äktenskaps- subvention (kronor)
12.000	3.163	2.055	1.108
16.000	4.923	3.509	1.414
20.000	6.729	4.882	1.847
30.000	11.643	8.989	2.654
40.000	17.093	13.801	3.292
60.000	28.334	24.608	3.726
100.000	52.744	47.762	3.982

Äktenskapssubventionen går framför allt till familjer där hustrun är hemmafru. Eftersom 50 procent sammanboende makar i detta land inte har några barn under 16 år kan äktenskapssubventionen inte ens försvaras med att den utgör ett stöd för barnförsörjningen. Som vi ser ökar subventionen ju högre inkomst mannen har, vilket ju blivit utsatt för hård kritik från oss, som förordar en särbeskattnings.

En övergång till en fullständig särbeskattnings el-ler (som jag föredrar att kalla det) en individuell beskattning innebär ju att skatten skall vara oberoende av individens kön och civilstånd, dvs. inga äktenskapspremier får förekomma. Äktenskapspremierna skulle avlösas av ett kontantstöd till familjer med minderåriga barn.

Skulle man idag tillämpa reglerna för ensamstående på äkta makar kan man räkna med ökade skatteintäkter på mellan 2 och 3 miljarder kronor. Statens kostnader för barnbidragen uppgår idag till drygt 1,6 miljarder. De nuvarande äktenskapspremierna är alltså väsentligt större än stödet till barnförsörjningen via barnbidrag. Eftersom subventionerna idag är så stora möter själva övergången besvärliga problem. Alla tycks numera vara ense om att det behövs ett slags övergångssystem. Vilka är då de största problemen?

Några av de avvägningar, som den sittande familjeskatteberedningen har att göra, är exempelvis följande.

Som framgår av tablåen skulle familjer med hemmafruar drabbas av betydande skattehöjningar vid

en fullständig individuell beskattning enligt reglerna för ensamstående. Tjänar mannen 16.000 kronor och familjen har ett barn och hustrun är hemma (t. ex. på grund av daghemsbrist) uppstår en skattehöjning med 1.414 kronor. Om man vill klara alla enbarnsfamiljer med under 16.000 kronors inkomst från en skatteskärpning och om man vill göra detta genom en barnbidragshöjning, måste alltså barnbidraget höjas med inte mindre än 1.400 kronor till 2.300 kronor per år. Detta blir således mycket kostsamt, cirka 2,5 miljarder kronor, dvs. kanske hela äktenskapspremien. Vill man dessutom lindra övergången för vissa grupper eller inkomstskikt bland de barnlösa äktenskap, där hustrun är hemma, har man inga pengar kvar, under förutsättning att den nya beskattningen skall ge samma statsinkomster som sambeskattningen.

Man kan ju ur inkomstfördelningssynpunkt också ställa sig frågan om det överhuvud taget är rimligt att folk med 12.000 kronor i årsinkomst skall betala så pass mycket i skatt som 2.055 kronor, vilket den gifte mannen med hemmafru nu gör. Att med tanke på låglöneproblemets omfattning då höja skatten till 3.163 kronor förefaller inte särskilt tilltalande. Då borde man alltså i första hand sänka skatten för ensamstående med lägre inkomster. Gör man det får man å andra sidan mindre pengar över till att höja barnbidragen...

Familjepolitiska kommittén har som bekant i uppdrag att pröva hela frågan om hur samhällets stöd till barnfamiljerna skall utformas. Innan den kommittén har slutfört sitt arbete, är det svårt att ta ställning till i vilken form äktenskapspremierna skall omvandlas till ett stöd för barnfamiljerna.

Ett övergångssystem mot en konsekvent individuell beskattning rymmer alltså svåra avvägningar. Det ligger i sakens natur att övergången inte kan bli något fulländat system, som genomgående är uppbyggt efter konsekventa särbeskattningsprinciper. Ambitionen får bli att nå fram till en acceptabel kompromiss mellan olika önskemål. För min del ser jag som det viktigaste att dels få bort större delen av den tröskeleffekt som hindrar den gifta kvinnan att återvända till arbetsmarknaden, dels i möjligaste mån se till att de barnfamiljer, där hustrun är hemmafru, inte drabbas av skattehöjningar.

Vilken typ av övergångssystem som än kommer att föras fram, så står en sak klar: inget övergångssystem kommer att kunna innehålla så många negativa element ur jämlikhetssynpunkt som den gamla sambeskattningen.

Vardagsexempel på könsdiskriminering

Exempel I: Samtal mellan yrkeskolleger, han gruppchef, hon hans medarbetare.

Han: skötsam familjefader i 40-årsåldern. All strävan och traktan riktad på statusförbättringar. Samtliga symboler förefinnes. Årsinkomst c:a 40.000. Han känner sig underbetald och har ingen utsikt till avancemang. Han rycker i kedjorna. Han söker ny plats.

Hon: Obetydligt yngre, gift, barnlös. Inkomst 25.000 för i stort sett samma jobb.

Han: Nu har jag fått svar från Aktiebolaget Mosebruk. Dom är intresserade.

Hon: Såå — och hur verkar det?

Han: Personalchefen ringde. Det gäller chefsposten på bolagets skrivbyrå. Man använder de tre vanliga språken, det låter trevligt. Lagom stor stad, fina omgivningar, jag skulle inte ha något emot att ta jobbet, om det inte vore för lönen.

Hon: Jaså, — och vad vill dom ge dej då?

Han: Saken är den att dom tidigare haft en kvinnlig föreståndare. Nu ska hon avgå med pension. Hon hade visst en 25—30.000. Nu sa personalchefen att dom tänkt sig en ny kvinnlig chef med ungefär samma lön. Men, sa han, dom vore beredda att öka lönen om dom fick en manlig sökande.

Hon: Och hur motiverade han det?

Han: Ja, du vet väl hur det är när det gäller kvinnliga anställda. Det blir ju alltid ledighet i samband med barns börd, och så är dom ju oftare sjuka, och rätt som det är flyttar hon iväg med sin man, om han får bättre på annat håll. Sånt vet man väl.

Hon: Men du sa att dom haft en kvinnlig chef som stannat i tjänsten till pensionsåldern, — hon hade väl inte flyttat på sej eller orsakat andra svårigheter för bolaget?

Han: Nää, det förstås. Men hon var kanske inte gift och hade väl inga barn. Det vet jag faktiskt inte.

Hon: Ville dom hellre anställa en ogift barnlös kvinnlig chef som dom kunde betala 25—30.000, än dej som de måste betala mera?

Han: Det sa han inte direkt. Han sa att dom kunde tänka sej att betala mej mera. Han sa inte vilket dom föredrog. Det beror väl på meriterna.

Hon: Gör det verkligen det? Om jag skulle söka platsen — jag har samma utbildning som du och i stort sett identiska kunskaper och erfarenheter, tror du att de skulle ta mej för att jag nöjer mig med mindre lön?

Han: Ja, det vore väl inte så konstigt ur bolagets synpunkt. Dom måste ju tänka på den ekonomiska sidan. Väg för och emot, så ser du snart att det skulle löna sej — under förutsättning att vederbörande kvinna stannar till pensionsåldern. Det skulle dom ju spara massor på!

Hon: Ja, det skulle dom sannerligen. Men hur är det då med likalönsprincipen? Man skall ju numera ha lika lön för lika jobb. Jag tycker firmans resonemang är orättvist och en klar diskriminering av kvinnan. Vad tycker du?

Han: Snack, det skiter jag väl i. Jag måste ju tänka på mitt. Och än så länge får man ju konkurrera fritt, va!

Hon: Javisst, men det är ju faktiskt en konkurrens på ojämn basis. Kvinnan är ju i klart underläge, och det av biologiska skäl. För övrigt lär kvinnorna inte alls vara oftare sjukskrivna än männen.

Han: Jo det finns ju statistik på det. Så är det med den saken.
Paus.

Hon: Nåå, ska du ta jobbet?

Han: Nä, dom ville inte sträcka sej över 40.000 kronor. Det har jag ju redan. Allraminst femtitusen skall jag ha om jag ska flytta på mej.
Paus.

Han: Men du, du kan ju söka platsen, du får den säkert.

Hon: Nä du, jag tror inte det. För ser du, efter allt vad du berättat nu, — så vill jag också ha femtitusen! Annars skulle jag känna mej lurad!

Exempel II. Lunchbordskonversation mellan tuggorna. Kvinnliga kolleger samtalar.

A: Ja, vet du, när det gäller gynekologiska frågor, tycker jag för min del att det är lättare att tala med en kvinnlig läkare. Men inte i andra frågor. Det skulle inte falla mej in att anlita en kvinnlig läkare för aldrig det. Läkare skall vara män, och därmed jämt. Och aldrig kommer jag att gå till en kvinnlig tandläkare heller, för den delen. Sen får du prata hur mycket du vill om likställighet och jämlikhet.

av Anna Svensson

B, argt: Men snälla du, begriper du inte att du förlämnar hela ditt kön med denna inställning. Kunde du inte tänka igenom vad det innebär, innan du säger sånt här i närvaro av alla dessa ungdomar, manliga och kvinnliga inom samma yrkesgrupp. Vi kommer ju aldrig ur de gamla falska föresällningarna, om vi inte själva hjälper till!

A: Pyttan, hjälpa till! Jag är redan i pensionsåldern och intresserar mej inte det ringaste för nymodigheter. I min tid har det inte varit tal om likställighet. Och det har gått bra ändå. Varför skall man ändra på allt!

B, ilsken: Nä, vet du vad, med din inställning kommer det inte att bli någon förändring till det bättre. Du gör verkligen en negativ insats med att framföra dina mossbelupna åsikter. De fördärvar ju alla chanser för dina unga kvinnliga yrkeskolleger. Men de manliga stöttar du till en ännu säkrare ställning.

A. Snick snack. Jag tycker det är sorgligt att se hur manliga och kvinnliga tjänstemän konkurrerar med varandra här. Tänk ändå på att pojarna har hela försörjningsbördan, så snart barnen kommer!

B: Har dom det!?! Det har dom väl inte, om deras fruar har yrkesarbete!

A: Yrkesarbete hit, yrkesarbete dit! Kvinnor ska sköta hem och man och barn, — om dom inte som jag är tvungna att försörja sej själva.

B: Gudars skymning, du begriper ju ingenting. Och du säger att det inte varit tal om likställighet i din tid. Det har det visst det! Det är bara det att du inte har en aning om vad som händer. Du vet väl inte ens vem Elin Wägner är, va? Och alla dom andra som har verkat för att du överhuvudtaget har en dräglig ställning. Det är på tiden att du vaknar just innan du ska pensioneras.

C, ingriper: Lugna er flickor! Sönt här kallas generationsmotsättningar. Det är inte mycket att göra åt saken, ni kommer aldrig överens. Men kivas behöver ni inte för det. Till och med sönt här resonemang skadar ju kvinnornas ställning. Det ger ju bara vatten på kvarnen. Kvinnor kan aldrig hålla fred — det får man ju alltid höra om man vågar sig in i debatten. För min del tiger jag för det mesta. Så undviker jag att utsätta mej för kritik. Det är det bästa. Även om jag kanske håller mest med B. i den här frågan, så säger jag inget. Så gör jag åtminstone ingen skada.

B, utom sej: Det gör du visst. För du är feg, du tiger och samtycker i en orättvis sak, mot bättre vetande. Det är ta mej katten ännu värre än att ärligt deklarera en åsikt, även om den är gammal och förlagad. Du är till

och med farligare än A.! Det är tack vare såna som du, som det går så hopplöst trögt att få hela könsrollsdebatten på rätt köl.

Exempel III. Yrkeskvinna möter tidigare kvinnlig kollega på gatan.

A. Hejsan, det var länge sen, är du kvar på jobbet än?

B: Hej du, jaha, visst är jag det. Och du då, har du bytt jobb?

A: Åhnej, jag har inget jobb mer, det behöver jag inte, jag är hemmafru numera, förstår du!

Exempel IV.

Ett amerikanskt firmabrev undertecknat av Mrs. X skall besvaras. Man skriver i regel Dear Sir! på engelska brev, och Gentlemen på amerikanska. I det här fallet väljer den kvinnliga sekreteraren självklart DEAR MADAM! Brevet kommer omedelbart i retur följt av en liten lapp skriven av kvinnlig kollega på berörda avdelning: "Ändras till Gentlemen, omskrives!"

A, ringer upp B: "Menar du verkligen att vi skall skriva Gentlemen till Mrs. X?"

B: Ja, det är klart, så gör man ju alltid när det gäller firmor, vet du väl! Det fick vi ju lära på Handels! Har du glömt det?

A: Nej jag har inte glömt det. Men där hade vi kanske inget fall av den här sorten. Vet du, jag tycker faktiskt att vi låter brevet gå med Dear Madam. Det är ju både logiskt och hövligt gentemot Mrs. X. Tänk om det vore ett brev till dej själv!

B: Nej, du får skriva om det, vi måste väl göra som man brukar och som man får lära sej på yrkesskolan. Jag skriver inte under, om du inte ändrar brevet, och det kan du vara säker på att inte heller chefen gör.

Exempel V.

Slutligen har vi så det beklämmande exemplet, som handlar om en ung mans initialsvårigheter i statusjakten; han är nygift och har gratulerats och svarar på kollegernas intresserade frågor. Vad gör din fru, vad har hon för jobb?

Generat svar: Ja, hon måste ju jobba nu i början, allting är så dyrt. Men sen ska hon absolut få lov att vara hemmafru, så fort vi har råd!

NEDRUSTNING

Det anförande om nedrustning som **Alva Myrdal** skrev för socialdemokratiska kvinnoförbundets kongress i maj detta år återfinns i något beskuret skick i **Morgonbris** nr 6—8.

I början av artikeln omtalas att Sverige i samband med försvarspropositionen avstår från att anskaffa egna kärnvapen. "...sakkunskapen börjar inse att kärnvapen helt enkelt inte är effektiva stridsmedel annat än... som avskräckningsfaktor supermakter emellan..." Längre fram säger författaren att Sverige visserligen betraktar fördraget om icke-spridning av kärnvapen till ytterligare länder som ett framsteg men att vi anser ett "paket" av tre stopp: spridningsstopp, provstopp och produktionsstopp vara att föredraga ur nedrustningssynpunkt eftersom det skulle innebära en begränsning av handelsfriheten inte bara för dem som inga kärnvapen har.

Resolutionen om avtal mot spridning av kärnvapen antogs av FN:s generalförsamling 12.6 med 95 röster mot 4 och 21 nedlagda. Såväl den sovjetryske chefsdelegaten som president Johnson framhöll avtalets betydelse och vikten av att det blir ratificerat av alla världens stater.

När nedrustningskonferensen i Genève samlades för en ny mötesperiod 23.7 hade 57 stater ratificerat fördraget om spridningsförbud.

I sitt anförande vid konferensens första sammanträde sade Alva Myrdal att det viktigaste för världen som en helhet är att komma fram till följande överenskommelse.

1. Om begränsning av de strategiska antirobot-robotsystemen såsom nyckeln till ett hejdande av den nukleära kapprustningen. Hon framhöll att de enorma kostnader i penningar och mänsklig tankekraft som åtgår för upptrappningen på detta område inte leder till ökad säkerhet för någon stat. I stället skapar denna utveckling ökad spänning och ångest i hela världen. Den binder också resurser som kunde få produktiv användning inte minst till stöd för fattiga länder.

2. Lika viktigt är att nå fram till ett fullständigt provstopp. Detta skulle underlättas om en överenskommelse om minskat arbete på nya strategiska kärnvapen enligt 1. träffats. Genom ett provstopp skulle också resurser frigöras för fredliga ändamål.

3. En tredje viktig åtgärd är ett beslut om att ej producera klyvbart material för vapentillverkning. Detta är faktiskt den avgörande åtgärden när det gäller stopp för tillverkning av kärnvapen. De tekniska förutsättningarna för en överenskommelse om nödvändiga kontrollåtgärder har redan skapats då

man i samband med icke-spridningsavtalet enats om att acceptera IAEA:s garantier för kontroll av att produktion av kärnklyvningsmaterial sker endast för fredliga ändamål.

4. Såsom punkt fyra tog Alva Myrdal upp frågan om biologiska och kemiska vapen. Hon anslöt sig till det förslag som redan framlagts av den brittiske delegaten. Både han och fru Myrdal påminner i detta sammanhang om Genèveprotokollet av 1925 som dock blott gäller användning och ej tillverkning. Dessutom har Genèveprotokollet ej undertecknats av alla stater.

Andra punkter som bör komma upp till behandling är säger fru Myrdal;

Förbud mot militära installationer på havsbotten — en logisk följd av principen om havens frihet.

En internationell överenskommelse om kontroll av kärnexplosioner för fredliga ändamål. Lämpligen under IAEA:s regi.

Förbud mot militärbaser utom det egna landet.

Regionala överenskommelser om nedrustning, både av nukleära och konventionella vapen. Latinamerika har visat vägen när det gäller kärnvapen.

Till slut säger fru Myrdal att under det nu pågående sammanträdet bör frågan om fullständigt provstopp få högsta prioritet.

Sverige undertecknar

Torsdagen den 15 augusti 1968 beslöt svenska regeringen att godkänna fördraget om förbud mot spridning av kärnvapen. Fördraget skall sedan föreläggas riksdagen för godkännande och det träder i kraft sedan ratifikationsinstrumenten deponerats. Företrädarna för oppositionspartierna har anslutit sig till regeringslinjen.

Proviektioner

I *Eva Mobergs* TV-pjäas "Proviektioner" ingår en episod som är en gripande propaganda för nedrustning. Det är episoden med text till melodin "Mandom, mod och morske män..." Man ser rekryter marschera i olika länder. Alla dessa unga män som lär sig att döda... Bo Sundblads dämpade sång påminner om förstämnda trummor vid begravningar. Man borde göra en grammofonskiva av episoden eftersom det väl inte går att få många reprisar i TV av programpunkten Proviektioner. Även utan bild är den fin antikrigspropaganda.

Ropet från Aten

av Hjördis Levin

Från Atens gator stiger ett rop.
Det är kören av Greklands
söner och döttrar
som höjer sin klagande sång mot himlen.
Det är ropet efter livets nödtorft,
ropet efter livets lycka
som ljuder i den tidiga morgonens renhet
i den sena aftonens svalka.

Melina Mercouri

Grekland,
pinade, solbrända moder till miljoner barn.
Du sviktar under bördan
av dina förtryckares krav.
Dina bröst är utdiade.
Dina skuldror försvagade
av för tunga bördor.
Dina armar räcker inte till
för att famna alla.
Du sörjer över dina barn
som går ifrån dig,
som lämnar dig
med svidande gråt i sina sinnen,
med spegelbilden av dina vita hus
i sina ögons ovaler.
Du ser med sorgsna blickar
efter skaran av starka
och vackra söner som vinkar dig farväl.

Varje dag stiger ropet högre och starkare.
Smärtans skärande knivegg tränger djupt
och utlöser ett vrål,
som skall eka starkt och länge
från historiens urgamla berg.

Men en dag
skall befrielsens dånande malmklocka
ljuda.
Dina barn skall vända åter till dig
och skrattet skall rinna
likt tusen vita pärlor ur deras munnar,
när de åter dansar en vild sirtaki
på din varma jord.

ANGELÄGET

Jorden är liten, det har vi alltid vetat. Och våra vetenskapsmän har vetat det i århundraden. Men det är inte förrän de sista tiotalen år som vi verkligen *känt* det. Den första gången vetenskapsmännen verkligen upplevde det var efter det atombomberna i Hiroshima och Nagasaki hade detonerat över japanerna — över levande människor. Inom några dagar efter det atombomberna hade exploderat, fanns de radioaktiva ämnena över hela jorden. Det gick att mäta i laboratorierna utan någon svårighet. Detta bevisade — och fick vetenskapsmännen att känna — att jorden är liten, mycket liten, när ett farligt gift på några dagar kan spridas med vindarna över hela jorden.

För mig har följande betytt samma sak: varje dag ökar jordens befolkning med 200.000 människor, varje år med 70 miljoner människor. Dessa nyfödda föds till hunger, svält och sjukdom, till svältens livslånga sjukdom. De föds som ett överskott, som människorna inte vill ta hand om, som ett överskott som jorden inte kan föda, för jorden är för liten för att ge alla den mat de behöver och ansträngningarna för att klara situationen är för små. På denna lilla jord lever mänsklighetens mångfald, den lever under några få enkla livsvillkor.

Människan lever under ett tunt skikt av luft, det är inte högre än några mil. Skulle man lägga ned samma sträcka på marken, kan man fara den med bil på mindre än en halvtimme i vanlig stadsfart. Människan lever på jordytan. Hon lever av växter och djur, som är helt beroende av fruktbar jord. Och fruktbar jord, det är mylla, ett tunt lager av mylla, som består av levande varelser, som är lätta att döda och lätta att skada. Myllan är lättförstörd, och den är inte tjockare än 15—25 centimeter. Någon gång kan den vara en halv meter tjock. Den kan vi få att blåsa bort, rinna bort. I tropikerna kan den under solens stekande sken förvandlas till sten som ingenting växer i. Det sker nu i Vietnam, där USA avlövar djunglerna. Det sker i Afrika, där man blottlägger jorden genom att kalhugga, hugga bort buschen, skogarna.

Bröd och vatten

Människan behöver sötvatten, enorma mängder sötvatten. Bara att framställa ett enda kilo bröd från det sädeskornet sås i myllan till dess brödet hamnar på bordet kräver 1.100—1.500 liter vatten i vårt klimat. I tropikerna kräver det mer.

Människan är absolut beroende av levande hav.

Havens viktigaste funktion är inte att ge oss fisk att äta och vatten att segla på. Havens viktigaste uppgift är att försörja lufthavet med syre. Tre fjärdedelar av allt det syre som vi andas kommer från havens alla mikroskopiskt små växter, från algerna.

Detta är grundvillkoren. Men hur handskas vi med dessa livets grundvillkor? Den luft som vi andas använder vi som en billig kloak för alla industriernas och städernas avgaser. Utan rening går trafikens avgaser rakt ut i luften. Så gott som utan rening går industrins avgaser via skorstenarna ut i luften. Det finns *ingen* som har *ansvar* utanför skorstenen, ingen som har ansvar utanför avgasröret. Nya metoder kommer fram nu, som kommer att förvärra situationen. Ty ingen tänker på hur samhället egentligen är konstruerat. Nya plaster, nya papperssorter kommer att innehålla fluor, om vi inte aktar oss. Och dessa fluoriderade produkter kommer att säljas från fabriker och hamna hos konsumenterna.

Konsumenterna kommer att tycka mycket om dem eftersom de är konsumentvänliga, praktiska. Papperet blir våtstarkt, plasten tål eld, man kan göra nya kläder, allt verkar underbart. Men — varken industrin eller konsumenten tänker på att allt detta papper, all denna plast obevekligen kommer att hamna först på sophögarna och sedan i förbränningsugnarna. För sophögarna kring städerna är nu så stora, att vi inte kan göra dem ännu större. Vi måste alltså bränna en hel del av det. Och då får vi ut fluor i luften. Det blir sådana mängder fluor, om vi inte aktar oss, att kreaturens tänder kommer att slitas ned snabbt, barnen kommer att få sina tänder förstörda, deras benbildning i kroppen kommer att störas, växterna kommer inte längre att växa som de skulle i städernas omgivning. Bladen kommer som ett första tecken att krulla sig, sedan blir det överhuvud dålig växt. Så behöver det inte vara.

Jättekloak

Haven misshandlar vi på ett annat sätt: Till haven rinner alla de 500.000 gifter, som vårt moderna samhälle framställer. Siffran kommer från Drug Administration i USA. Större delen av alla de insektsgifter vi sprider, de insektsgifter som skall skydda oss mot skadeinsekterna, hamnar så småningom i havet. Vi glömmer å ena sidan att insekterna under årmiljonerna har anpassat sig till värre situationer än så. Och vi glömmer å andra sidan att alla de insektsmedel vi använder inte blir avgiftade i na-

Hans Palmstierna om de klarsyntas revolt

turen i nämnvärd utsträckning. De hamnar till sist i vår jättekloak, haven. DDT påverkar havens mikroskopiskt små växter, algerna, som ger i första hand havsvattnet och i andra hand lufthavet dess syre. Den luft som vi skall andas blir alltså sämre syrsatt, får mindre syre, när vi läckt ut tillräckligt mycket DDT i haven. När vi pumpat tillräckligt mycket DDT ut i haven, kommer luftens halt av syre att sjunka.

Vi har ytterligare en tillgång som vi inte har talat om och det är människans största tillgång, människan själv. Det är människan med hennes förmåga till sanmanhållning, det är hennes förmåga till överblick, intelligens, arbete i gemenskap. Hur handskas människan med sig själv? 800 miljarder kronor lägger människorna ut för att bygga upp arméer, flygvapen, mariner, för att förbättra atombomber, för att skapa än värre sjukdomar och än värre strids-gaser, för att bygga upp försvar — mot vem?

Det finns bot för allt detta vansinne. Vi känner till alla de metoder som behövs för att klara situationen. Och de få metoder och de få medel, som ytterligare behövs, kan vi forska fram. Det finns medel att betala det med. Det vet vi eftersom så enorma kapital kan läggas ned på helt improduktiva ting, på krigsmaskineriet. Den summa vi nu lägger ut på försvaret mot oss själva motsvarar de sammanlagda familjeinkomsterna i det vi kallar u-land, de sammanlagda familjeinkomsterna för två tredjedelar av mänskligheten. Så medlen finns.

Ingen återvändo

Vi kan hejda luftförstöringen med moderna reningsmetoder. Vi kan hejda förstöringen av våra sötvatten både här och i alla andra länder med moderna reningsverk. Vi kan hindra att haven förgiftas så långt att de inte fungerar längre. Vi kan allt detta, och det vet vår tids ungdom. För vår tids ungdom, utbildad i industriländerna, är bättre utbildad än någon annan ungdom i några tider. Den kan problemen, och den vet att lösningar finns. Det är svårare för en äldre generation, som är uppfödd i en tid, då man fortfarande trodde att jorden var oändligt stor, då man trodde att alla gifter försvann bara man spädde ut dem i vatten och luft. De flesta av dem som nu styr har ännu inte hunnit ställa om sig till den nya kunskapen. Vi vet alla numera — alla som sitter i vetenskapen, större delen av de yngre — att vi kan förstöra vår omgivning, så att ingen åter-

vändo längre gives. Vi når "A Point of No Return" som det heter i en FN-rapport, kommer in i en återvändsgränd som vi inte kan backa ut ur.

Är det mot den bakgrunden så underligt att den välutbildade unga generationen och alltfler vetenskapsmän revolterar mot detta vanvettiga sätt att styra jorden på, som styr den rätt in i ett kommande helvete, som den nuvarande ungdomen skall leva i. Ungdomen revolterar för att den vill fortsätta leva. Den revolterar mot en värld, där den rike blir ännu rikare och den fattige ännu fattigare, där rikedom lever på att förstöra miljön för den kommande generationen, och där den fattige är tvungen att förstöra miljön för att leva ännu en tid. Samhället handlar inte efter den kunskap vi nu har. Varje liten förbättring kostar möda, oändliga förhandlingar, motstånd, därför att det anses vara dyrt att införa dessa förbättringar. Många gånger gäller det små förbättringar. Detta vet ungdomen.

Därför, sänd inte medborgargarden och kravallpolis mot den unga generationen. Låt ungdomen och de vetenskapsmän som vill istället vara med och planera det samhälle som de skall leva i. De måste ha medbestämmanderätt på allvar, inte bara på lek. Detta är ett av villkoren för att vi skall få en bättre värld, en värld som är värd att leva i.

Ovanstående var ursprungligen ett inlägg i radioserien "Angeläget". Med författarens tillstånd publicerar vi här inlägget efter utskriften i Tidssignal nr 33, aug. 1968. Programserien kommer i bokform på Sveriges Radios förlag.

MEDBORGARE

Medborgaren Aeneas var titeln på en högtintressant artikel av Olof Lagercrantz i DN 16.6 1968. "Aeneas är medborgare först och främst. Han leds av en idé som är former än hans personliga öde. I modern tid har Aeneasgestalten många motsvarigheter..." Lagercrantz räknar upp sex: Gandhi, Ossietzky, Luthuli, Martin Luther King, Hjalmar Branting, Bertrand Russel. Vår tids verkliga fäder kunde man kanske kalla dem i analogi med Lagercrantz ord vid Alma Braathens bortgång "verkliga mödrar".

Det slog oss omedelbart att intet politiskt förtryck kunnat förkväva kvinnornas känsla av medborgaransvar. På ett ögonblick kunde man ange sex kvinnonamn från samma moderna tid och fullt jämbördiga med de sex männen.

Clara Zetkin (1857—1933)

som instiftade den internationella kvinnodagen 1910. Hon var en outtröttlig kämpa för arbetarklassen, för kvinnorna och mot krig. Ännu 1932 var hon ålderspresident i tyska riksdagen.

Bertha von Suttner (1843—1914)

som skrev den odödliga boken "Ned med vapnen". Hon bidrog kraftigt till att Nobel skapade ett fredspris, hon fick det själv först år 1905.

Marie Curie (1867—1934)

en av världens stora forskare, två gånger nobelpristagare. Hon kämpade genom hela livet för mänskligheten. I den bok hon skrev om Pierre Curie satte hon som motto de ord han fällt i sin nobelföreläsning 1905: "Det är tänkbart att radium i brottsliga händer kan bli mycket farligt..."

Elin Wägner (1882—1949)

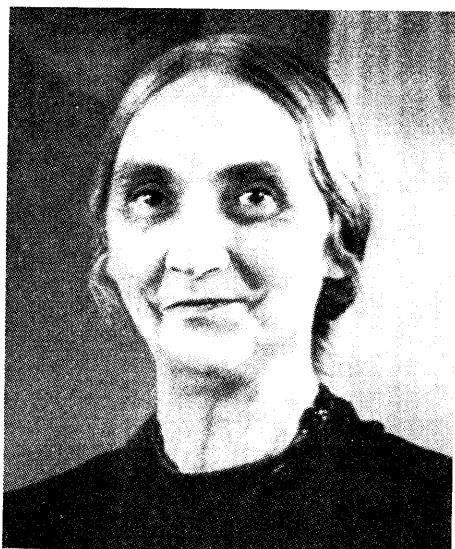
som år 1918 formulerade satsen "mänskligheten bör utrota kriget innan kriget utrotar mänskligheten". Tidigare än andra insåg hon miljöförstörelsens hot mot mänskligheten. Hon var en av de stora föregångerskorna i kampen för kvinnornas rättmätiga plats i samhällslivet.

Jeannette Rankin (1882—)

den första kvinnan i USA:s kongress. Hon röstade mot USA:s inträde i båda världskrigen. Nu är hon en av ledarna för de amerikanska kvinnornas kamp mot kriget i Vietnam och mot fattigdomen och rasismen i USA.

Om man valt sju namn så kunde Karl Marx fått komma med på den manliga listan och Alexandra Kollontay på kvinnolistan.

Eugénie Cotton (1882—1967)

medkämpe och vän till de fyra Curie. Från 1945 till sin död ordförande i det stora kvinnoförbundet som outtröttligt kämpar för nedrustning och vänskap mellan kvinnor i alla politiska system.

Alexandra Kollontay (1872—1952)

revolutionär och fredsvän. Sovjetunionens ambassadör i Sverige under andra världskriget.

Den första kvinnan

Fortsättning från nummer 3—4 1968

Gamla fru Roberts hade lyckligtvis för Joan alls icke uppfattat sin stridskamrats ändrade taktik. Hon var opportunist in i själen, förmådde inte tänka sig in i en väsensskild natur. Hon började därför tala om hur populär rösträttsföreningen redan gjort sig på högsta ort blott genom den plan för sitt krigsarbete, som den underställt myndigheterna.

— Tänk, sade hon, vilka glänsande möjligheter för oss till propaganda, om ni röstar så som ni måste rösta, så som nationen väntar att ni ska. Och vad pressen kommer att göra mycket av er till allas vår glädje. Ni kanske kommer att bli min efterträdare, ledare av Amerikas kvinnor!

Och då Joan inte såg värst imponerad ut av denna framtidsstanke, tillade hon: — ja, ni tror mig inte, men det är fullkomligt sant.

Idiot, tänkte fru Nelson Brown, denna kvinna låter inte muta sig. Och hon tillade: — fröken Richardson fäster sig nog mest vid om hon ökar eller stryper sina möjligheter att verka för fabriksarbeterskan i parlamentet.

Joan märkte nog att av de två var fru Nelson Brown den farligaste. Det var lätt att komma till rätta med den gamla damen, som förenklade problemet till frågan om Joan Richardsons personliga succé eller fiasko. Om det inte gällt något krångligare än att avstå från personlig ära och popularitet, så hade det inte varit svårt att besluta.

Hon betraktade dem båda med ett förbryllande uttryck av medlidande. De försakade ju sin nattsömn blott för att befästa henne i den position de ville driva henne ur. Hon förlät dem, bara de ville gå sin väg och lämna henne i fred att ta av sig de alltför trånga vita sidenskorerna.

Men de ville tydligen inte gå, de kunde inte sätta sig in i att inte de två skulle klara denna lilla person från västern, denna fröken Okänd. Motståndet retade dem, de upprepade sina argument, var och en i den linje hon valt, förstörde och färglade dem. Och då smicker och löften inte längre tycktes hjälpa, hotade de henne med att i intimt samarbete arrangera — inte sant, ni går med fru Nelson Brown? — en sådan demonstration för kriget att Joan och hennes "pacifism", de satte den inom citationstecken för att skilja den från sin egen över alla citationsecken höjda, skulle fullständigt drunkna däri.

Joan undrade ett ögonblick, om hon var lite galen. Var det meningen att hon måste rösta för krig, inte bara för att bevisa sig som anhängare av en rätt pacifism utan också för att förhindra att hennes lands kvinnor demonstrerade sin krigsentusiasm inför världen?

Nej, tänkte hon och rev sönder argumenten, jag är inte galen, och de har inte rätt. Av hövlighet gjorde hon ingen direkt antydning om sin önskan att bli av med sina plågoandar, men hon blev allt tystare, upphörde slutligen så gott som alldeles att svara dem. Då reste de sig för att försöka ett sista utfall, fattade tag i henne: Seså, nu måste hon ta sitt förnuft till fånga och ge dem sitt ord för att rösta med presidenten! Nu måtte hon väl ha fått bevis nog varför det var absolut nödvändigt.

Men hon bröt sönder hela deras ring av bevis: — Jag vill inte krig!

Krig, fred — de tre kvinnorna stoda uppbragta inför varandra, den gamla och den medelålders tillsammans mot den unga. Det var som om parcerna råkat i gräl över livets sköra tråd, som om Hon, som väver, ville värja den för Henne, som mäter ut ödena, och Henne, som klipper av. Den unga stred ståndaktigt ehuru invärtes ganska rädd för fru Nelson Browns brinnande ögon, som lyste av vrede, och hotet i gamla fru Roberts' stränga röst.

Och de måste till sin stora häpnad gå utan att ha fått hennes löfte.

När Joan slutligen blev ensam, slog klockan tre.

Hon sparkade blixtnabbt av sig skorna, bytte ut den vita klänningen mot en morgonrock, gick fram och öppnade fönstret. Med armbågen stödd mot fönsterkarmen satt hon och betraktade den mörka liksom låsta himlen medan nattvinden svepte om hennes panna och avkylde den torra hettan i hennes blod. Men hjärtat bultade hårt och lät inte lugna sig.

Snart skulle dagen gry, då hon måste besluta sig. Det föreföll henne nästan komiskt att hennes lilla åsikt blivit så betydelsefull, den borde ju ha fullkomligt drunknat i de stora händelsernas hav.

Hon försökte, för att få ett fäste, att tänka sig tillbaka blott en vecka, då hon gick där hemma utan svagaste tvivel i sin själ att inte hon måste rösta mot kriget. Hon var bokstavligen född pacifist. I hennes familj betraktade man kriget såsom något till hälften övervunnet ont, fjärran som man var från världens krigsskådeplatser, okunnig om andra nationella motsatser än dem mellan svarta och vita, trygg i hägnen av ett stort havskyddat rike.

— Hur, frågade man i Joans föräldrahem med förakt, kunde väl mellan civiliserade nationer ett vunnet slag, en sänkt flotta och tusenden dödade unga män åberopas som skäl, när man tog landområden, avslöt fördrag? Inte kan väl en enda tum av Guds jord, en enda odödlig människosjäl köpas med kanoner?

Ja, så resonerade man och så kom kriget. På detta

novell av Elin Wägner

avstånd föreföll det uteslutande meningslöst, orsakslöst, det vanvettigaste av allt vanvettigt.

De gissade på en härskares plötsliga vanvett (som gode republikaner hyste de misstro mot alla härskare), de tänkte sig Europa som offer för något gigantiskt missförstånd, men alltför mycket sysselsatt med sitt inbördeskrig för att ha tid att reda upp det.

— Ni ska få se, sade Joan och inte ens hennes far motsade henne, att kvinnorna kommer att göra slut på det. Men kvinnorna dröjde, de enstaka ropen hördes blott än mer enstaka mot bakgrunden av massornas tystnad. — De har fått munkavle, sade Joan, de vet inte om varandra, de har böjt sig i fasa och trots, men å, vänta ni, en vacker dag bryter deras hjärtans revolt ut i ljusan låga.

Först nu i denna stund, då hon själv stod inför frågan om krig eller fred, förstod hon dem. Liksom man ville övertyga henne nu, så hade man på båda sidor övertygat dem för länge sedan, att detta var ett rättfärdigt krig för rätt, fred och barnens trygga framtid, och att de måste hjälpa till att vinna det. Äntligen förstod hon deras tystnad, deras, medan åren gått, allt mera obrutna tystnad, i vilken ekot av det sista ropet på fred knappt var förnimbart.

— Men våra kvinnor, hade Joan alltid förut under krigsåren tröstat sig med, de skulle aldrig handlat på samma sätt, därtill är vi för självständiga och modiga, för vana att tänka våra egna tankar! Och nu stod de inför valet och flertalet hade, fast under mycket lindrigare provokation, handlat precis så som Europas kvinnor, accepterat problemet i den framställning männen givit det och sagt ja.

Ett ögonblick svindlade det för Joan. Inte hade väl alla andra orätt och hon ensam rätt? Var det en möjlighet att hela världens kvinnor moraliskt kapitulerat? Kanske var det för henne också bara att ge sig, kanske måste krig vara, kanske var detta blodiga och grymma elände människans ödesbestämda lott? Kanske var Joan Richardsons erfarenhets måttstock för liten och hennes rättskänsla alldeles för inskränkt för att duga här?

Vilket gigantiskt högmod att tro, att man själv hade rätt mot alla dessa framstående och kloka gamla män och kvinnor! Alla försäkrade de ju henne, att här gällde icke att välja mellan krig och fred, man var redan långt förbi det valet. Hur hon än valde, om krig, om fred, skulle hon komma i strid med sina ideal.

Hur skulle väl en mor välja, om hennes söner i lika stort antal stredo i två härar och göto varandras blod? Fred var hennes ideal, men frihet och rätt också, och fred kunde, sade man, trygga frihet och rätt, sedan, men inte än.

Hon spratt upp, vad var det, hade hon somnat som en lärjunge i Getsemane? Hon ville inte tro det, men då hon tänkte efter, insåg hon, att det ändå måste vara så, ty hennes medvetande var uppfyllt av ett intryck, som endast kunde ha kommit i en dröm. I själva verket fanns drömmen ännu kvar i hennes hjärna: när hon slöt ögonen, förflyttades hon, ehuru vid fullt medvetande till en annan värld. Hon stod under räden, som omgävo hennes faders farm, jätteekar och plantaner med väldiga, mörkgröna kronor. Hon förnam den milda gröna skuggan, såg de gyllene pilar dem solen sköt ner igenom det täta lövverket dansa på marken. Men vinden, som kom från prärien, förde med sig en torr och brun lukt, gräset rasslade torrt, och så långt hon såg över slätten, var den lika förbränd och dyster. Längst bort vid horisonten drevo rökskyar, tecken till gräsbrand. Det var en gruvlig torka, under vilken allt levande förbrändes, allt utom de månghundraåriga träden, som nådde med rötterna ner till grundvattnet.

Joan knäppte sina händer helt ofrivilligt: O, att vara ett träd med grönskande krona, som sänker sina rötter i oförgångliga källor, oberört av orka och regntid! O, att vara densamma, när allting omkring en förvandlas! O, att kunna vara så trygg och orubblig! Hon drog en suck av längtan, av lättnad. Nu vet jag åtminstone vad jag vill, tänkte hon.

IV

En gång under debatten före resolutionsförslaget antagande kom drömmen tillbaka till Joan, ett ögonblick liknade kongressalen, där man höll tal för nutid och eftervärld och för alla kontinenter, den förbrända prärien, där gräselden lopp snabb som en häst och förtärde vad torkan lämnat övrigt.

Så kom hennes tur att göra sitt inlägg, det blev helt kort: — **Jag önskar stå för mitt land,** sade hon enkelt, med en lätt skälvning i stämman, **men jag kan inte rösta för krig.**

Det blev ett ögonblicks tystnad, en sekunds snabb sänkning i stämningen, som då prärievinden pustar ut och elden mattas därvid. Men sen började den muntert spraka på nytt, där fanns bränsle nog.

Dick passade henne, när hon kom ut. Hans ansikte bar den lustiga, blandade minen. — Jin, vad har du gjort, sade han med låtsad förtrytelse. Du har begått självmord som politisk personlighet, vi vände alla tumarna ner på pressläktaren, ingen stenograferade ditt anförande, ingen tog ens upp ditt namn, så du har inte ens åstadkommit en demonstration. Ingen kommer att höra på dig, ingen att bjuda dig, ingen att skicka dig rosor, om inte möjligen jag. Kvinnorna kommer att bann-

lysa dig med all den éclat, varav de är mäktiga. För presidenten blir du bara luft. Och din valkrets! Den ska vi inte tala om. Du måste inte ha förstått vad du gjorde!

— Jo, sade Joan, fullkomligt.

— I så fall tror jag, att du är ensam om det. I mina ögon och i alla andras, har du bara demonstrerat kvinnans kolossala förmåga av ologiska slutsatser. — "Jag önskar stå för mitt land, men jag kan inte rösta för krig", det är världens största och mest rasande inkonsekvens.

— Det bryr jag mig inte om, sade Joan argt och vände honom ryggen.

En fjorton dagar senare knackade Dick på Joans dörr. Det var en ljuvlig försommardag, solen sken in, hon stod vid det öppna fönstret. — Kom, sade hon utan att vända sig om. Där nere på gatan drog ett vitt tåg av rösträttskvinnor förbi. De gula rösträttsfanorna var tätt insprängda med nationalbaneret, det fosterländska inslaget var starkt, ja, det krigiska saknades inte. Fru Roberts åkte i spetsen, berättade Joan.

— Och den första kvinnan är inte med? Stackars Jin! Men jag sa dig det på förhand! Jag sa dig, att denna heroism inte lönade sig, därför att detta, som är påbörjat måste genomgå till slutet.

— Ja, men jag börjar på det nya, innan det gamla är slut ännu, sade Joan och försökte småle. Vad är det där för tidning du står och smusslar med?

— Den är engelsk, den innehåller något om dig.

— Du påstod ju att ingen skulle låtsas om mig mer, och hittills har du verkligen fått rätt.

— Inte alldeles, sade Dick och slog ut tidningen. Och Joan läste under sitt porträtt.

"Fröken Joan Richardson, den första kvinnan i kongressen, röstade under strömmande tårar för krig!"

V

Det gick fyra år, världen hade under krig och fred glömt Joan.

En dag hade föreningen för Internationellt samförstånd anordnat ett stort möte i New York och mitt i den prunkande bukett av berömdheter, som prydde plattformen, satt Joan. Världen hade glömt henne så fullständigt, att den hejdade sig, gnuggade sig i ögonen och undrade var den sett detta ansikte förr. Och då gick det upp för dem hur och var den mötte Joan sist, tänkte den: vad menar fru Nelson Brown med detta? Har människan omvänt och bättrat sig?

En och annan hälsade på henne, men hon hälsade inte igen. Om hon vetat, att det var hennes gamla be-lackare och förföljare, så hade hon gjort det, men hon hade inte förstått, att deras hälsning gällde henne. Det föll henne helt enkelt inte in, ty folk brukade inte hälsa på henne.

— Jag ser, viskade en av de ledande till fru Nelson Brown, att ni tagit hit den där fröken Richardson. Nåja, bara inte pressen får tag i det!

— Ja, ser ni, försvarade sig fru Nelson Brown, det kommer sig därav att vi har så mycket folk från Europa här i kväll. Och för dem är hon representanten för hela vår samförstånds-rörelse, de är ju alltid så illa underrättade. Det är för deras skull jag tagit hit henne. Men det var lögn.

Fru Nelson Brown hade inviterat henne först i går, då hon möt henne på en lunch hos en av de äldsta milliardörfamiljerna, där hon vid sjätte rätten uppkallats att tala om svälten i Europa.

I ordförandestolen hade fru Nelson Brown, sedan hon i minsta detalj själv förberett programmet, satt en röd-blond engelsk hertiginna — när man har med européer att göra, kan man aldrig vara nog försiktig, de ställer så gärna till skandaler.

Det lyckades dock inte att undvika en sådan denna afton. Den kom från ett håll där man minst kunnat vänta det, från en belgisk professor i nationalekonomi. Denne man, en skam för sitt land, hade ingen aning om, hur man uppför sig vid möten, följde inte ens den enkla regeln, att när man besvärat två tusen personer med att komma, så får man ge dem något som de kan tycka om att höra. Utan försyn angrep han kvinnan, vilket för det första är något man inte gör, och för det andra framför allt inte på ett möte för uppvisning av kvinnornas insats i arbetet på det internationella samförståndet.

Mannen började oförargligt med sitt recept för botande av världens dåliga ekonomi: fritt utbyte av tjänster mellan folken. Men så vände han sig blixtnabbt mot kvinnorna för att fråga vad de egentligen gjort för att lära folken känna och älska varandra. Hur typiskt för kvinnans slaviska beroende av mannen och hans synpunkter är det inte, utropade han, att den första amerikanska kvinnan i kongressen röstade för krig. Ingen-ting har så skakat min tro på kvinnan.

Joans grannar på plattformen tittade på henne. Hon rörde sig inte, satt med händerna i knäet och såg rakt framför sig över publikens huvuden. Inte en min eller rodnad förändrade hennes ansiktes vila, hennes tankfulla stillhet.

— Det är lögn, skrek Dick från pressläktaren.

Och det var som om denna lögn, som han aldrig haft möjlighet att dementera, föll från honom som en börda. Å, det var skönt, tänkte han.

Joan lyfte på huvudet.

Det var likt Dicks röst, tänkte hon flyktigt.

— Det skulle ha glatt mig, om jag ljugit, fortsatte den försonlige belgaren. Men jag har nu själv läst i tidningarna, att hon röstade för krig.

— Det ljög de, ropade nu flera röster ur publiken. Vår första kvinna, hon hade sitt huvud för sig. Och de märkte icke det lustiga i att de plötsligt skröt med detta för européen.

— Det skulle verkligen hedra de amerikanska kvinnorna, sade belgaren klenroget. Men vem skulle haft intresse av att beljuga fröken Richardson?

— Det var just de amerikanska kvinnorna, det, ropade Dick. Vem kan förneka, att de förföljde fröken Richardson?

Den engelska hertiginnan gjorde ett nervöst försök att återställa ordningen. Men mötets intresse hade plötsligt kastat sig över Joan.

— I Amerika förföljer man inte en kvinna! ropade en immigrant.

— Ha, ha, svarade en annan stämman, fråga ordföranden i föreningen för Internationellt samförstånd.

Fru Nelson Brown var villrådig och ursinnig.

— Vad skall jag göra? viskade hon till sin man.

Hennes man var en skicklig dramatiker. — Stig du upp och erkänn, sade han, ty så skulle han ha låtit det ske i en pjäs.

Fru Nelson Brown såg ett ögonblick genomträngande på honom, så smålog hon, gick fram och begärde ordet.

— Ja, sade hon med stor aplomp, vi förföljde fröken Richardson.

— Hör, hör!

— Jag själv, som nu står framför er, satte in hela min auktoritet på att förmå henne att rösta för krigsförklaringen. Fru Anne Roberts och jag plågade henne en hel natt. Då hon inte lydde, störtade vi henne, vilket var lätt för oss.

Hon såg sig omkring med beundransvärt lugn och säkerhet. Dick som såg, att det icke fanns en atom av ånger i hennes själ, blev ursinnig. Han hade sett Joan störta, falla, falla, ända ner till botten. Han hade sett henne genomlida sitt öde utan stor klagan, sett henne uthärda hån och förakt, löje, kanske han var den ende, som brutit sig genom den ring man slagit omkring henne och vågat sig in i det tomrum, där hon måste leva, sedan man beslutat låtsas att hon var död.

— Ni pinade henne, så som endast kvinnor...

— Det är möjligt, svarade fru Nelson Brown, att det pinade henne att få lov att dra sig tillbaka i överksamhet och anonymitet...

— Det krossade hennes hjärta...

— Man krossar inte en så duktig kvinnas hjärta, svarade fru Nelson Brown lugnt och tänkte: Begriper inte den enfaldiga människan, att hon just nu ska komma fram och omfamna mig?

Men det begrep alls inte Joan, ty hon var inte så be-

gåvad. Dessutom satt hon och grubblade på helt andra ting.

— Och så satte ni in henne på dårhus för en fredskartikel i en skandinavisk tidning!

— Ånej, sade fru Nelson Brown förtörnad. Jag får be fröken Richardson själv, som är här i kväll, att intyga att vi aldrig satte in henne.

— Ja, då var det några andra pacifister då.

— Fröken Richardson! ropade man, kom fram och berätta för oss hur man behandlat er!

Joan reste sig tveksamt.

— Det är visst mig man ropar på, sade hon till sin granne.

— Det ser nästan så ut, svarade denne. Ni måste fram och säga dem några ord, så att de lugnar sig.

Han trodde hon var utom sig av förlägenhet, men det var hon alls inte. Hon steg fram helt lugnt.

Publiken jublade mot henne, tacksam att ha så omväxlande möte. Bänk efter bänk reste sig och hyllade henne.

En ung klar flickröst ropade: — darling!

— Hosianna i höjden, viskade någon i fru Nelson Browns öra.

— Korsfäst, korsfäst! svarade hon med ett översteprästerligt leende.

— Leve den dåraktiga Joan Richardson, hell föregångerskan, Joan av Nya Domremy! Berätta, berätta!

Medan dessa rop korsade varandra, stod hon och grubblade över hur hon bäst skulle använda detta första tillfälle att tala offentligt, som givits henne efter fyra stumma år. Hon hade bara fem ord att säga dem, det var allt. Inte den svagase krusning av högmod eller tillfredsställd hämndlust drog därundr över hennes själs yta. Den var fullkomligt blank.

— Vänner, sade hon, kan man övergiva sin moder? Det var de fem orden, sen teg hon.

— Nej, sade mötet, som trodde, hon behövde hjälpas på traven.

— Och ändå, sade hon långsamt, liksom sökande, är det ju just vad ni gör, då ni drar er tillbaka på er sida om Atlanten och överlämnar Europa åt sitt öde. Europa, vår gamla moder, har det svårt. Hon sitter där och ruvar hopplös över sitt öde. Och omkring henne dör hennes barn.

— Det har vi hört så ofta, ropades. Det var inte det vi ville höra. Tala om hur man behandlat er!

— Om ni vill eller ej, ska ni höra det ändå, sade hon med en klang av sin forna energi i stämman. Och ni ska få höra vad man tänker om er i Europa.

— Men hur var det med dårhuset? Var ni där?

— Jag har varit i Europa ett helt år, sade hon. Varför avbryter ni mig? Ni bad mig ju tala.

— Ja, men om er själv!

Hon gjorde en liten men uttrycksfull gest, som om hon fört undan ett fjun, blåst bort ett stoftgrand.

— Att Europa hungrar, är inte det värsta, sade hon. Men det har slutat upp att tro på någon annan makt än våldets och följaktligen väntar de intet annat än krig.

— Europa, framtida krig... Dick vred sina händer uppe på läktaren. Den dåraktiga kvinnan försummade ju sitt stora tillfälle att framträda som martyr och hämnas genom ädelmod på sina vedersakare. Hon hade ju kunnat återvinna hela sin förlorade position, om hon skött sig. Men hör bara sådana vanliga saker hon säger:

— Europa tror inte på sig själv längre. Och det tror inte längre på oss. Bakom allt vad vi gör och säger, ser man bara råa, cyniska bevekelsegrunder. Man tror vi är en samling hycklare med hårda hjärtan. Man beundrar oss för att vi med så gott samvete kan begå grymma handlingar. Man beundrar oss för vår förmåga att berusa oss med vackra fraser om söndagarna, som inte förpliktar till något om måndagarna. Den moraliska éclat, varmed vi gick in i kriget, ordnade om världen efter de högsta principer och drog oss tillbaka, finner man oöverträffad som prestation. Om man motsäger dem, svarar de artigt, men intet man kan predika för dem, kan häva deras tvivel på oss och på människan. Vänner, vet ni vad det vill säga, att tvivla på någon, som står er nära? att pinas och kämpa mot detta tvivel, till dess man säger: nej, jag orkar icke mer, nu tvivlar jag inte längre, jag förnekar. Så gör Europa. Det tror inte mer på människan, och därför måste det dö.

— Hon är galen, viskade Dick till en ung kvinna vid sin sida, som han numera var gift med. Vill man beveka människor till något, skall man smickra och röra dem till tårar. Om hon tillfredsställt deras nyck att höra hennes lidandes historia, så kunde hon sedan tryggt ha länsat deras fickor för ungarnas räkning i Europa.

— Tyst, svarade Dicks hustru, du hindrar mig att höra vad hon säger.

Ja, men det var ju ingenting uppseendeväckande hon sade. Hon talade om människans makt över människan: för en människas skull kan man tro på Gud och för en människas skull förneka allt ända intill tron på människans framtid på jorden.

— Men tror inte att vi kan predika Europa friskt igen, ju mer vi predikar, ju mer hånar man oss. Dygden har dåligt rykte i Europa, hon är en sköka, som låtit betala sig av alla. Endast handlingar, svåra tunga handlingar, kan rädda och återupprätta henne. Mot detta dödande tvivel på mänskligheten, finns ingen annan bot än trofasthet. Kan du ge ett exempel på trofasthet in i det orimliga och in i döden.

— Som ni själv!

— På trofasthet mot ditt mål, mot din uppgift, dina ideal, då har du gjort ditt och murat in en sten i den grundmur, på vilken mänskligheten åter kan bygga sin framtid.

Dick såg på Joan, lilla Joan, som blivit en gammal kvinna på sin trofasthet. Och blev så medveten om en förändring i atmosfären. Något hade skett med mötet, men vad? Han såg på sin hustru, hennes ansikte strålade. Han såg ut över publiken och förstod.

Dårskapen som har kritiserat nyss, hade förmått vad klokheten aldrig kunnat uppnå. Joan som var alldeles okunnig om tekniken att ta folk, hade tagit dem just därför.

Allt hade hon gjort fel och intet av vad man väntat. De hade hyllat henne och hon hade inte märkt det, hennes fiender hade räckt henne handen, hon hade icke heller märkt det. Hon hade inte ens märkt hur tusenden av hjärtan, längtande att beundra något som var dem själva olikt, sökt sig mot henne. Men på sitt eget vis, genom att obevekligt följa sin egen linje, hade hon vunnit en seger.

En gnista hade sprungit över från henne till hennes åhörare. De älskade denna människa, som icke längre kunde förmås att intressera sig för sitt jag. De älskade henne desto mer, därför att de själva alla släpade på sina jag som på tunga bördor, och det steg upp i deras hjärtan, hos många för första gången, en längtan att också bli kvitt denna tyngd, som så ofta kommit dem att svikta under vandringen.

De trodde på Joan. Inte för att hon var något snille eller stor vältalare, de hörde knappast på så noga. Men de trodde på henne därför, att de hotat och förföljt henne, därför att de föraktat och smädat henne, därför att hon gav dem sitt jag att slita sönder och undkom. De trodde på henne, därför att hon icke trott på dem.

De trodde på henne, därför att hon var trofast sin tro, även då de slog henne.

Men denna stund av makt och seger, denna gnista som tändes, vägde det upp de långa årens lidande, stumhet och marterande ovishhet? Ja eller nej, ingen vet, allra minst Joan, som inte såg sammanhanget vad henne själv angick, som det inte föll in, att hon stod där som bevis på sin egen sats, att det enda människan tror på är handlingen.

Med detta nummer slutar novellen Den första kvinnan. De föregående partierna av novellen har varit publicerade i Vi Kvinnors nummer 1—2 och 3—4 1968.

I nummer 1—2 av Vi Kvinnor 1968 inledde vi det första avsnittet av Elin Wägners novell "Den första kvinnan" med att berätta hur Jeannette Rankin — hon som är Elin Wägners Joan Richardson — vid 87 års ålder kom att bli en ledande kraft inom dagens kvinnorörelse för fred i USA.

I samband med det andra avsnittet av novellen i nummer 3—4 talade vi om Jeannette Rankinbrigaden, som samarbetar med Women Strike for Peace. Vi nämnde då **Vivian Hallinans** namn. Något senare fick vi detta vackra foto av henne.

Vivian Hallinan är nu i femtioårsåldern. Hon har en akademisk examen, är gift med en känd advokat och mor till sex söner. Hon har skrivit en bok om sin irländska släkt och håller på med en annan som skall skildra hennes fängelsevistelse (1964), ett straff för att hon deltagit i kampen för medborgerliga rättigheter. Hon har en ledande roll i Jeannette Rankinbrigaden. Vi återkommer till henne.

Alienation

Människa
kan du springa jorden runt
kan du springa jorden runt på tre minuter?

Människa
klarar du ännu din femårsplan
klarar du din femårsplan ännu
med huvudet och blotta händerna?

Människa
sprang längesen du bort
sprang längesen du bort från dig själv
ifrån naturen och dig själv
för längesen
och överlämnade dig helt
åt redskapen
så helt med hull — med hull och hår
åt redskapen
att redskapen nu tagit hand
nu tagit hand med hull och hår om dig?

O människa
vart pekar nu kompassens nål
som du fann upp för dina höga mål?
vart reser du med RYMDSKEPPET
och DATAN
och varför darrar alla dom som har så
tryggt däri?

— — —
som om dom kände på sig . . .
som om dom var på väg . . .

den 11.2.1968
Edith Andreas

TVÅ KVINNOR

Kvinnlig ledare för ett bykooperativ

Dinh Thi Hoa är ledare för kooperativet i byn Thing Lang. Hon är dessutom ledare för dess kvinnoförbund. Dinh Thi Hoa är 48 år. Hon tillhör en av Vietnams befolkningsminoriteter, Thai. Det finns cirka 60 olika minoriteter i Vietnam. De flesta talar ett eget språk utöver vietnamesiska. I allmänhet levde minoriteterna ännu sämre än de så kallade riktiga vietnameserna.

Dinh Thi Hoa hade väntat på oss tillsammans med en mottagningskommitté. Hon var liten och späd, klädd som en Thai i en lång, stram, solblekt kjol virad om kroppen. En liten blus med långa ärmarna, ett brett, färgrikt band om midjan, på huvudet en vit duk, om halsen ett enkelt silversmycke. Tänderna var svartlackerade, som man ofta ser hos den äldre generationen. Hon var barfota.

Dinh Thi Hoa tog oss med till Folkets hus. Ett hus på pålar, mycket rymligt och med två stora träbritsar. Hon gick före oss med sina bara fötter, som tydligen aldrig plågades av tistlar eller vasst skräp.

Inne i huset satte vi oss alla på bastmattor som lagts på träbritsarna. Den vanliga tysta taceremonin, ömsesidiga högtidstal. Efter en halvtimme kunde hon börja besvara de frågor hon fick. Hon berättade om sin barndom och om sin familj. Samtidigt rökte hon och de övriga kvinnorna på en vattenpipa gjord av ett enkelt bamburör.

— Jag föddes som fjärde flickan i familjen i början av tjugotalet. Till glädje för ingen, varken för min familj eller mig själv. Min far var en jordlös bonde. Lagen var sådan att en jordlös bonde som fick söner kunde få en jordbit att bruka. 200 kvadratmeter för första sonen. På den jorden betalades skatt in natura. Föddes det bara flickor fick bonden ingen jord. Byn ägdes av mandarinerna. En feodalherre på 1.000 invånare. De jordlösa arbetade som fiskare eller i skogen, alltid åt feodalherren. Lön var det inte tal om. Allt betalades in natura. Svälten var svår. Fem månader om året fanns ingen mat. Vi gick då i skogen och letade rötter. Kokade dem för att få bort den bittra smaken. Rötterna drygades ofta ut med lera. Leran fyllde magen så att hungern inte kändes så svår.

— Naturkatastrofer var vanliga. Vi hade inga bra skyddsvallar och varje år svämmade floden över. Jag såldes tidigt till min första man. Mitt värde var en höna. Hans familj var också fattig. Det var feo-

dalherren som bestämde äktenskapet. Min första man hade börjat som 6-årig buffelpojke hos en bonde. När han var elva orkade han inte mer. Bönderna var stränga. Ät buffeln av grannens gröda, fick pojken stryk. Hans föräldrar, tillsammans med hela familjen, lyckades köpa honom fri. Men han blev vidare såld till feodalherren som tog honom till sin tjänarstab. Min man och jag kom bra överens. Han började i motståndsrörelsen. Förräddes och flydde. Vi hade tre barn. Jag hade fått en son, vi hade därför lite land. Men landet räckte ej för att försörja oss. Min son dog och landet togs ifrån oss. En ensam kvinna hade ej rätt till land. Landet framtogs också om sonen ej nått myndig ålder. Jag och mina döttrar fick lämna jordbiten. Vi bodde i en liten hydda vid sumpmarkerna. Mina tre svågrar hade hjälpt mig att bygga den. De var också fattiga.

En natt kom min man tillbaka. Han upptäcktes och förföljdes. Han dog stående i dyn. Vi vågade inte begrava honom förrän det blev natt. Han var 20 år när han dog. Han straffades inte bara för att han var motståndsmän. Han straffades också för att han lämnat byn. Ingen av oss hade rätt till det utan feodalherrens tillstånd.

Revolutionen kom. Vi kvinnor fick rösträtt. Vi stod i kö timmar i förväg där sedeln skulle lämnas. Finkladda. Jag grät.

Jag gifte om mig. Jag har fått fyra barn till.

Efter revolutionen lärde jag mig läsa och skriva. Jag lärde mig tala. Kvinnor fick inte tala förr. Jag lärde mig tala inför män. Först var min man generad över att jag talade till dem. När jag sedan fick ledarskapet över kooperationen ändrade han sig långsamt. Vi började gå på vidareutbildning tillsammans. Nu uppmuntrar han mig.

För de gamla männen har det många gånger varit svårt att lära om. En del ledare är flickor på 20—25 år.

Jag måste lära mig mer så jag kan leda de andra i byn och lära ut mina kunskaper. Jag måste kunna följa mina barn. Mina två äldsta flickor studerar. En studerar gödsel teknik i DDR och den andra läser för att bli läkare i Hanoi. De fyra mindre går fortfarande i skolan.

Den här vita duken jag har på huvudet och smycket jag har om halsen var förbjudna förr. Vi fattiga fick inte smycka oss.

Vi har vår kooperation nu. Ingen svälter. Det blir till och med överskott. Överskottet får staten. Det delas ut till någon annan by med underskott. Vi får textil från staten eftersom vår inte räcker. Vi har

Ur dagboksanteckningar av Gunilla Palmstierna

byggt vallar mot högvattnet. Floden svämmar inte över nu.

En gång i veckan har vi möte i Kooperationen. Vi diskuterar arbetet, produktionen, fördelningen, folkmilisen, partiet, skolor, sjukvård, ungdomens problem. Nu, efter de amerikanska bombangreppen, måste vi också diskutera försvaret. Amerikanerna har bombat här också. Vad har vi gjort dem? Mycket som vi byggt upp har de ödelagt. "Vi byggde för freden och för vårt folk."

Vi kommer aldrig att ge tillbaka det vi fattiga och det vi kvinnor nått efter revolutionen. Vi kvinnor har fått ett ansikte. Det kan inte amerikanerna bomba bort.

Vi kommer att arbeta vidare för våra barn, för vår självständighet och för vår framtid.

Kvinnlig fabriksledare

På natten i mörkret for vi in på en avtagsväg. Det hördes ett dunkande ljud från ena väggkanten. Bilen stannade. Framför oss låg en väl kamouflerad grotta. Det lyste från flera eldar. Det var en smedja. Inne i berget fanns flera grottor. Det arbetades i alla. Bergets håligheter var en decentraliserad fabrik för jordbruksmaskiner.

En liten grupp arbetare och ingenjörer tog emot oss. Där fanns två arbetsledare. En manlig, han kommer från Sydvietnam, och en kvinnlig, född i staden där fabriken tidigare fanns. Hon tar mig i handen och leder mig in i en liten grotta, arbetarnas matrum. Ett långbord fanns dukat för 20 personer. Te och sockerdricka serveras. Duken är ett par frottéhanddukar. Grottan har jordgolv och råa, fuktiga väggar. Varje gång en maskin sätts igång, flackar ljuset.

Efter tystnaden då teet serveras reser sig den kvinnliga arbetsledaren och håller ett tal till oss och arbetarna.

Hon talar om solidaritet och om hoppet om återförening av Syd- och Nordvietnam:

— Vi måste stödja Syd, politiskt och materiellt. Vi har studerat USA. För varje eskalering har vi vidtagit nya åtgärder för att försvara oss. Vi flyttade till exempel den här fabriken 1965 efter det att den bombats tre gånger. Det tog ett år att bygga upp den i grottorna. I början hade vi det svårt med arbetskraften. Det är numera mest kvinnor som sköter produktionen. Vi är trehundra kvinnor i treskiftsarbete här. 60 procent är kvinnor. Nästan alla har barn. De flesta männen är vid försvaret. Vi var

tvungna att först bygga spädbarnshem, barnträdgårdar och skolor i närheten. Det tog också sin tid. Allt är mycket enkelt men det fungerar nu. Detta är en provinsfabrik. Den förser sex jordbrukskollektiv med maskiner. Vi lagar dessutom jordbruksmaskiner.

Vi går runt för att se på fabriken. Lyser oss med ficklampor när vi går från grotta till grotta. Överallt arbetas det. En hel maskinpark är utplacerad i ett stort antal grottor. En del maskiner är till hälften nedgrävda i jorden för att skyddas mot splitter om en bomb skulle explodera vid ingången.

Ledarinnan har åter tagit mig vid handen. Hon berättar att hon lyckligtvis tillhör den generation, som fick utbildning tidigt:

— Jag var bara sju år när Vietnam blev befriat. Läsa och skriva lärde jag mig fort. Utbildningen var samma för mig som för pojkarna. Jag är ingenjör och leder produktionen här. Jag tillhör mellangenerationen. Jag är snart tjugonio år. Min man och jag delar på allt, så gott det går. Fast lite av det gamla finns väl fortfarande kvar hos männen. Men jag vet, att för våra barn blir allt annorlunda. De är den tredje generationen. Jag har två barn. En pojke på sju och en flicka på fyra.

När vi kom ut från en maskindelsverkstad kom en grupp på ett tjugotal småbarn mellan tre och åtta år emot oss. Även de hade ficklampor i händerna. Bland dem var ledarinnans barn. Flickan tar hon på höften och pojken vid handen.

— Mitt skift är slut nu, sade hon. Även barnen går i skift, både i skolan och i barnträdgården, så att föräldrarna kan få vara tillsammans med dem när de inte arbetar.

Barnen följer med oss och tittar på de olika arbetsplatserna.

Till sist visar hon mig en nyupptäckt grotta:

— Där skall vi ha våra nya stansmaskiner och svarvar, säger hon. Men först måste vi ordna med genomluftning. Öppningen knackade vi fram bit för bit. Tre månader tog det.

Grottan är som de andra fuktig och kall.

— Ja, vi vet att det inte är sunt. Men det är sundare än amerikanernas bomber. Och vi måste producera vidare. Vi brukar säga:

Bombar de elverket, så går det ändå
vi har fotogen
Tar de fotogenen
Så har vi jordnötssolja
Tar de jordnötssoljan
Så har vi alltid mánljuset
Går det inte i mánljuset
så arbetar vi i mörkret

Deklaration

av förbindelsekommittén för Vietnams katoliker angående förbrytelser av de amerikanska angriparna under bombardemanget av klostret Luu Puong och församlingskyrkan i Nam-Dinh.

Sedan början av mars månad 1968 har de amerikanska imperialisterna begått talrika nya brott mot katolikerna i Nordvietnam. De mest typiska av dem är de två bombardemangen mot klostret Luu Phuong (i den katolska missionens Phat Diem-zon) och mot församlingskyrkan i Nam-Dinh.

Den 11 mars i år, när nunnorna gjorde sig redo att säga sina böner vid 12-tiden, släppte två amerikanska pirater kommande från öster 18 stora bomber i närheten av biskopspalatset Phat Diem, totalförstörande klostret i Luu Phuong, allvarligt skadande kyrkan och förstörande ett stort antal hus och ägodelar för katoliker, dödande 28 personer däribland abbedissan, och skadade många andra.

Fyra dagar senare den 15 mars omkring kl ett på natten när alla sov inträngde två amerikanska piloter över församlingskyrkans område i Nam Dinh och fällde 18 bomber. Kyrkan blev allvarligt skadad och satt ur stånd att tjäna som gudstjänstlokal, hela missionens område förstördes, abben Antonie Dinh Luu Nhan, ställföreträdare för ärkebiskopen i Hanoi, dödades omedelbart, sex andra sårades allvarligt. Det var den tredje räden mot detta område, endast 13 dagar efter den närmast föregående.

Dessutom bombarderade amerikanska flyg den 6 mars kyrkan Trung Tri i Hanoi, dödande och sårande ett antal av de troende.

Det är fullt klart att dessa handlingar var avsiktliga och planerade. Klostret Luu Phuong är ensligt beläget och omgivet av bambustängsel. Kyrkorna har höga torn, det finns en stor öppen plats framför kyrkan i NamDinh, hela området är lätt urskiljbart på långt håll. Intet misstag är möjligt.

Dessa våldshandlingar är ett led i en lång serie av förbrytelser mot våra troende. Sedan tre år har de amerikanska imperialisterna angripit tio folkrika områden i den nordvietnamesiska republiken: marknader, skolor, sjukhus, pagoder och samtidigt illa skadat 263 kyrkor, därav fem katedraler, förstört talrika kloster och seminarier, dödat fyra präster, allvarligt sårat många munkar och nunnor och ett stort antal troende.

Alla dessa brott av de amerikanska imperialisterna avslöjar alltmer deras piratkaraktär och reli-

gionsfientlighet och ökar de vietnamesiska katolikernas hat och stärker deras beslutsamhet att besegra de amerikanska imperialisterna och påskynda deras oundvikliga nederlag.

De vietnamesiska katolikernas liasonkommitté fördömer kraftigt de barbariska brott som de amerikanska imperialisterna begått inför folkopinionen och världsoptionen. Vi uppmanar kyrkan, prästerskapet och de katolska organisationerna i hela världen — inklusive Förenta staterna — att allvarligt fördöma dessa brott och att vidtaga effektiva åtgärder för att hejda de blodiga händerna och solidariser sig med Vietnams folk för att få ett slut på de brottsliga planerna.

Med särskild styrka vänder sig kommittén till prästerskapet och de troende i alla länder och uppmanar dem att förena sig med oss i kampen mot amerikansk aggression och för landets räddning så att det blir slut på angreppen och så att södern blir befriad och norden försvarad och så att vi gör framsteg på vägen mot ett enat land.

Byn Ben Suc

Den eleganta amerikanska tidskriften THE NEW-YORKER har sedan gammalt för vana att under rubriken "En reporter i vida världen" låta en framstående skribent ge en minutiös skildring från någon plats. Just genom sin detaljrikedom och sin lugna saklighet har dessa långa artiklar stor effekt. I juli-numret 1967 och marsnumret 1968 skriver Jonathan Schell från Sydvietnam. Den första artikeln handlar om byn Ben Suc vid Saigonfloden, en förmögen by med omkring 3.500 invånare. Sedan slutet av 1964 var byn i FNL:s händer; samarbetet med byborna fungerade tydligen utmärkt. I mitten av 1965 bombades byns centrum. I januari 1967 evakuerades hela befolkningen per helikopter efter förhör med männen — delvis under tortyr av regeringssoldater — eller per lastbil. De fick ta med så mycket de kunde bära. De fördes till en plats där intet var i ordning för dem, eftersom hela aktionen skulle vara hemlig. Regeringssoldaterna skulle svara för lägret. Man satte upp pålar och på dem väldiga nylonskynken. Det blev kallt under natten. Reportern talade med hjälp av tolk med olika bybor. En man klagade över brist på badmöjlighet, de var vana att bada tre gånger om dagen. Kvinnornas otålighet var stor. De

visade sina matkuponger men sade att det fanns ju inte ris nog och ingen olja för risets tillagning.

Sedan blev hela byn Ben Suc jämnad med marken.

■ I marsnumret 1968 berättar samme reporter vidare om vad som händer med folket och landet i Sydvietnam på grund av den amerikanska militärens närvaro. Ovanligt i denna tidning är att han säger rent ut "som många amerikanare är jag emot vår politik i Vietnam. När jag lärde känna de amerikanska män som kämpade där kunde jag endast sörja över vad de fick order att göra och vad de gjorde... Här vill jag endast berätta om vad jag såg i hopp om att det skall hjälpa oss alla att bättre förstå vad vi gör." Han berättar om en bördig kuststräcka med en befolkning på omkring 650.000. I augusti 1967 var 70 procent av alla hus förstörda. Han berättar om fosforbomber och napalm, om lägerliv och prostitution och om flyktingarna i 68 läger. Ändå förstår man att mycket ej kunnat sägas...

The Village of Ben Suc. Av Jonathan Schell. Alfred A. Knopf, New York 1967.

Nguyen Thi Dinh

Kvinnor i Sydvietnam

En av dem som fick det internationella Leninfredspriset år 1967 var Nguyen Thi Dinh. Hon är ordförande i kvinnoföreningen för Sydvietnams befrielse och en av ledarna för FNL:s väpnade styrkor. I tidskriften *Vietnams kvinnor* nr 1 år 1968 skriver hon om de stora insatser Sydvietnams kvinnor gör i landets befrielsekamp. Vi citerar ur hennes artikel:

"Den kamp som förs av den 'långhåriga, barhänta armén' har skapat panik hos fienden. Därför drar man sig ej från de grymmaste åtgärder i avsikt att undertrycka de sydvietnamesiska kvinnornas politiska kamp. Fienden arresterar dem och pryglar dem, utsätter dem för brännande sol, sänker ned dem i vatten, malar reaktionära slagord på deras palmbladshattar och skjortor, klär av dem nakna, rakar deras huvuden, försöker köpa över dem; ibland öppnar man eld mot dem när de demonstrerar i ett försök att bryta ned deras motståndsvilja... Men allt detta endast ökar kvinnornas hat och kampanda och ökar antalet stridande... I massdemonstrationer under 1966—67 deltog många tusen kvinnor."

"... När kvinnorna i massa och slutna led står inför fienden (dvs. regeringstrupper) har de en makt och prestige som är i stånd att kuva och besegra motståndaren: det är mödrars och systrars makt över söner och bröder som blivit vilseledda. Ömma känslor i förening med slående argument får en överväldigande kraft i stånd att skaka och väcka män som gått vilse och vinna dem för rättens sak..."

"... Kvinnorna har också bevisat sin enorma duglighet i väpnad kamp... De deltar nu i allt större antal i de väpnade styrkorna, framför allt i milis och guerillaenheter. På många håll är kvinnorna mer än 50 procent i dessa styrkor... Kvinnorna har lärt att sköta även mera moderna vapen... ibland är de organiserade i grupper av endast kvinnor, ibland kämpar de bland männen..."

"Dessutom gör kvinnorna ett utomordentligt arbete med att bära förråd till fronten och sköta de sårade..."

KINAKÄNNARE

I första numret av "Vi Kvinnor" 1967 publicerades en intervju med Madame Soong Ching-ling av den kinesisk-belgiska författaren och läkaren **Han Suyin**.

Under 1967 föreläste Han Suyin i USA och i ett antal europeiska länder om kulturrevolutionens Kina. Hon säger i en artikel från 1968 (Eastern Horizon) att hon ej försökte dölja de skuggsidor som med nödvändighet hör till en så väldig rörelse; hon fann att ungdomen överallt lättast förstod henne. Hon ser kulturrevolutionen liksom ungdomens oro i hela världen, revolutionerna i Asien, Afrika, Sydamerika och Vietnamkriget alla som bevis på att världssopinionen trevar mot en ny och bättre tid...

I början av 1968 kom en bok av Han Suyin, "Kina år 2001", ut ungefär samtidigt på svenska och engelska. Det är en ganska enastående bok, skriven av en person som vuxit upp i det gamla Kina och efterhand kommit att förstå Kina av idag. Efter en kort historik berättar den om folkkommunernas uppkomst 1958. Förf. säger att "folkkommunen är det system på vilket Kina år 2001 kommer att vara grundat". Boken ger en mängd fakta t. ex. om de senaste årens väldiga bevattningsföretag och skogsodlingsprojekt, om ökningen av risodlingsarealen med tanke på export, om strävanden att öka produktion och användning av konstgödning, om behovet av ökad äggvitehalt i födan.

Om kulturrevolutionen säger författaren att den var nödvändig "eftersom en helt ny generation av unga — mer än trehundra miljoner — nu växte upp utan personlig konkret erfarenhet av lidanden och umbäranden och gångna tiders exploatering. Många av dem frågade i sin oskuld 'Vad är en jordägare?' ". I slutsatsen säger Han Suyin att kulturrevolutionen är ett försök att nyskapa en fjärdedel av mänskligheten så att vi inte lever för oss själva eller vår lilla grupp utan för alla våra medmänniskor.

Kina år 2001. Av Han Suyin. Bokförlaget PAN/Norstedt, Stockholm 1968. 231 sid. Pris 13.50 kr.

Det är nu fyrtio år sedan **Rewi Alley** kom till Kina från sitt hemland Nya Zeeland. År 1952 hade vi hans foto i "Vi Kvinnor". Då tryckte vi också en av hans dikter i översättning av Gunhild Tegen. Vi berättade att han varit fabriksinspektör i Shanghai, att han var en av den kooperativa rörelsens grundare i Kina och att han under krigsåren startade en yrkesskola för föräldralösa barn. Han är en mångsidig man, expert på gammal kinesisk kultur, väl

förtrogen med kinesiskt språk och samtidigt en kunnig jordbrukare, skogsvårdare och ingenjör.

Under senare år har Rewi Alley ofta skrivit i "Eastern Horizon". Han har rest mycket över hela Kina. Nyss skrev han från ett återbesök i Chung-hua, nära den stora muren. Här var en gång en mycket fattig bygd. Nu har man med otrolig möda skapat terrasser och ordnat bevattning och planterat fruktträd. Det omöjliga blir möjligt när man har ett folk med en sådan arbetsförmåga som det kinesiska och när detta folk lever för en idé — man vill ge världen ett gott exempel. I Kina tror man med Mao att det är möjligt att övertyga och uppfostra människor.

Den berömda amerikanska journalisten **Anna Louise Strong** kom till Kina någon gång mellan 1953 och 1958. Under mellankrigstiden verkade hon som journalist i Sovjetunionen. Under krigsåren var hon i sitt hemland. Nu är hon över åttio år men märkvärdigt vital. Hon skrev en av de första böckerna från Tibet. Hennes brev från Kina har delvis utkommit i bokform. De går alltså — vackert tryckta — till hennes vänner inte minst i USA. Det sista brevet vi fått är daterat den 16 maj 1968. Hon berättar där bland annat om hur den femtonde av Kinas tjugonio provinser, Kwangtung, fått sin revolutionära kommitté. Hon intervjuar en revolutionärsveteran som varit medlem av kommunistpartiet sedan 1926. Enligt honom är den revolutionära kommittén ett maktorgan i ständig kontakt med organiserade grupper av arbetare, bönder och revolutionära studenter. Den representerar alla av provinsens 40 miljoner som önskar följa socialismens väg. Emellertid är kommittén ett provisoriskt organ som skall utvecklas och fullkomnas.

I samma brev skriver Anna Louise Strong om den nya människan och den nya familjen: "Det är väl känt att slutmålet för Kinas kulturrevolution är att skapa en 'ny människa', som är medvetet inställd inte på sitt eget utan på samhällets bästa." Hon citerar också Rewi Alley som sagt "detta är första gången under alla mina resor på Kinas landsbygd som jag känt att bönderna inte bara berättat för mig om arbetsresultat utan avslöjat sina innersta tankar, analyserat sin egen själ." Anna Louise Strong slutar så här: "När en dövd bonde i en fattig bergsby talar om att bygga en ny värld på grundval av osjälviskhet... så ökar det Kinas styrka vilken idag är grundval för världens socialistiska revolution."

TJECKOSLOVAKIEN

Svenska Fredskommittén

antog vid VU:s och Presidiets sammanträde 25.8 1968 enhälligt följande uttalande.

Grundprinciper som varit vägledande för Svenska Fredskommittén har varit kraven på icke-inblandning i andra länders inre angelägenheter och lösandet av konflikter länder emellan utan militärt våld. Sovjetunionens, Polens, Tyska Demokratiska Republiken, Ungerns och Bulgariens inmarsch i Tjeckoslovakien är en kränkning av dessa principer. Samtidigt som vi protesterar mot detta övergrepp kräver vi, att Sovjetunionen och dess allierade drar tillbaka sina trupper och ger de tjeckiska och slovakiska folken möjlighet att fritt utveckla sitt land i enlighet med folkmajoritetens vilja.

Vi uttalar vår solidaritet med den tjeckoslovakiska fredskommittén som i telegram vädjat om vårt stöd.

Svenska Fredskommittén
Wide Svensson
ordf. i VU

Bonns bekymmer för Prag

I den västtyska kvinnofredsrorelsens tidskrift **Frau und Frieden** (augustinumret) finner vi en artikel med en västtyskas funderingar kring det tjeckoslovakiska problemet. Vi återger några avsnitt ur artikeln som bär rubriken Bonner Sorgen um Prag och är signerad **Herta Stuberg**.

Artikelförfattarinnan har funnit det påfallande med det stora och plötsligt påkomna intresset för "liberaliseringsprocessen" i Tjeckoslovakien som västtyska massmedia ådagalägger:

"Det föll mig först in när jag i den västtyska radions nyhetsuppläsningar hörde: Efter Warszavapaktsmanövern, som ägde rum i Tjeckoslovakien, hade de sovjetiska trupperna ännu inte lämnat landet. Morgon, middag och kväll upprepade nyhetsuppläsaren denna klagan, dagen lång. Fördömt, tänkte jag, här i förbundsrepubliken befinner sig sedan 23 år amerikanska, engelska, franska och andra ockupationstrupper (som nu kallas något annat), och ingen nämner det, tvärtom. När det någon gång kommer ett meddelande från Washington eller London att man, främst av kostnadsskäl, överväger att dra bort trupper från Västtyskland, då vrider vår regering

sina händer och bönfaller de båda västallierade att för all del stanna kvar, och övertar nya kostnader för deras stationering..."

"...Men det mest frapperande är förbundsregeringens, många tidningars och andra massmedias bekymmer för att Tjeckoslovakien inte måtte bromsa upp på 'liberaliseringens' och 'demokratiseringens' väg, inte må låta hindra sig av sina andra socialistiska partners, särskilt Sovjetunionen och DDR, från att bli den 'socialistiska förebilden' för Europa. Låt er inte frångå pressfriheten! Försvara den! uppfordrar förbundsrepublikens politiker som alldeles nyss förärat oss nödförordningslagarna och fasthåller vid förbudet mot Tysklands kommunistiska parti. Och den allsmåttiga Springer-koncernen, som i sina blad på ett oansvarigt sätt spekulerar i och inverkar på massinstinkterna, agiterar för pressfrihet — hos de andra. Hur är det Heinrich Heine säger:

Jag känner visan, jag känner texten
och känner också herrar författare..."

"...Den nya utvecklingen i Tjeckoslovakien motogs med sympati av många framstegsvänliga människor i världen, till en början också av de socialistiska länderna, där i dag emellertid värderingarna tycks vara olika. Om under den senaste tiden de varnande rösterna, särskilt från Sovjetunionen, ökat och fört med sig en tvåsidig sammankomst i Slovakien, är det kanske lättare att förstå om man gör en kort återblick:

För 30 år sedan iscensattes från Berlin krisen om Tjeckoslovakien. Efter Österrikes påtvingade anslutning till Tyskland i mars 1938 offrade engelsmän och fransmän i München i september 1938 sina tjeckoslovakiska bundsförvanter till Hitler. Hitlers då ännu hemliga beslut var: "Låta Tjeckoslovakien försvinna från kartan." Jag kan bara instämma med Arno Berisch när han skriver: 'När i dag det överhuvud taget åter finns ett Tjeckoslovakien så har människorna i Prag och Pressburg ryssarna att tacka för det. Och eftersom inget annat folk på denna jord bringat så stora och fruktansvärda offer för att korrigera Münchenförbrytelsen är det förstående att de reagerar mycket känsligt på händelserna i Prag.'

"...Det är tyvärr ett obestridligt faktum att hos oss ledande politiker, publicister, jurister, folk med stort inflytande, som håller sig i bakgrunden och knappast är kända bland allmänheten, åter står på avgörande poster trots att de innehade viktiga positioner redan i Tredje riket.

Kan man tro att sådana människor bekymrar sig om friheten och demokratin i Tjeckoslovakien? Här är det något som inte stämmer."

TORTYREN MÅSTE BORT

Tortyr var huvudtemat när Amnesty International höll sin sjätte konferens 23—25 augusti 1968 i Stockholm.

En ung vit sydafrikansk jurist, **Albie Sachs**, berättade första dagen om vad han upplevt som politisk fånge i Sydafrika. Han häktades under den s. k. 90-dagarslagen, vilken innebär att man kan hållas fången 90 dagar utan anledning — lagarna har sedermera skärpts. Han var helt isolerad, fick endast tillstånd att då och då läsa bibeln. Efter 90 dagar släpptes han till sin oerhörda lycka — för att efter en kort stund fängslas på nytt för 90 dagar. Han beskrev hur han psykiskt bröts ner till ett nästan apatiskt tillstånd.

Vid en senare häkttningsperiod utsattes han för den tortyr som består i att hindra en människa från att sova — med olika medel, med ljus och ljud, genom att hindra honom från att blunda och så vidare.

Han underströk att många, många fångar utsatts för oändligt mycket svårare tortyr än han.

Ingen lag i något land tillåter tortyr och ändå praktiseras tortyr i alla världsdelar — i minst 30 länder.

Ofta bedrivs tortyren så att den ej lämnar spår och offren kan ej förete bevis. Albie Sachs ansåg att man skulle publicera namnen på dem som utövar tortyr — det skulle kunna verka avskräckande. Kanske inser då bödlarna att de en dag kan få stå till ansvar för sina gärningar.

Från Indonesien kom en skakande rapport. Man uppskattar antalet politiska fångar till mellan 80.000 och 150.000, huvudsakligen kommunister eller kommunist sympatisörer. När militärkuppen genomför-

des 1965 hade kommunistiska partiet tre miljoner medlemmar; bonde-, kvinno- och ungdomsorganisationer räknade 16 miljoner. Fångarna varav många kvinnor undergår fruktansvärd tortyr. De miss-handlas, utsätts för elchocker, tvingas att äta marxistiska böcker och så vidare.

Ohyggliga rapporter lämnades bland annat från Portugal, Malavi, Nicaragua och Aden. **Andreas Papandreou**, själv en gång "Årets" fånge, talade om läget i Grekland. Att han frigivits av militärjuntan tillskriver han Amnestys påtryckningar.

Då vi i år har de mänskliga rättigheternas år utsågs tre Årets fångar. — **Eleni Voulgari**, Grekland. Hon dömdes 1966 till 10 års fängelse därför att hon tolv år tidigare (hon var då 18 år) gömt en svåger som var kommunist. — **Nina Karsow**, Polen, en polsk judinna som övergått till katolicismen. Hon är dömd för att ha planerat att publicera material från politiska rättegångar utomlands. — **Daniel Madzimbamuto**, afrikansk nationalist från Rhodesia. Han dömdes 1964 till sex års fängelse för att ha tillhört den förbjudna organisationen ZAPU.

På konferensen beslöts att sända representanter för att undersöka förhållandena i Indonesien — det land som har de flesta politiska fångarna i världen — samt till Brasilien där speciellt fackföreningsfolk utsatts för förföljelse. Även förhållandena i Israel och arabstaterna skall undersökas.

I en resolution uppmanades FN att registrera alla anklagelser om tortyr och annan omänsklig behandling som utgör ett klart brott mot deklarationen om de mänskliga rättigheterna.

Eva Palmaer.

AKTUELLT

STRÅLNINGSRISKER

I Vi Kvinnor nr 1—2 1968 skrev vi om **Axel Janssons** interpellation med anledning av att ett amerikanskt flygplan med fyra vätebomber ombord kraschlandet på Grönland i slutet av januari.

Den tredje maj besvarades interpellationen av statsministern. Han framhöll, med stöd av FOA:s forskning, att eftersom de fyra bomberna ej exploderat så bestod det utspridda radioaktiva materialet huvudsakligen av alfa-radioaktiva ämnen. Viktigast är plutonium 239. Alfa-partiklar utgör emellertid en väsentlig hälsorisk endast då de kommer in i människokroppen t. ex. genom inandning av finfördelat stoff eller genom förtäring av kontaminerat smältvatten. Dessa partiklar har kort livslängd.

Enligt danska uppgifter — framhöll interpellanten i sitt svar — hade dock alla lösa partier från den skadade bomben omsorgsfullt förpackats och sänts till USA för undersökning. En annan dansk notis citerad i AB 29.2 angav att man vid den tiden ej hittat alla bomrester. Man höll på med att frakta bort 3.500 kubikmeter is och hoppades avsluta arbetet inom någon månad. Enligt samma notis skulle Mc Namara omedelbart efter kraschen ha gett order om att "kärnvapen i luften skulle demonteras".

ÄGGVITEBRISTEN

Vi kvinnor berörde äggvitebristen i de fattiga folkens föda och dess hälsofaror när vi skrev om professor Borgström — nr 3 1967, sid. 8. Vi återkom till problemet i nr 3—4 1968, sid. 30. Där berättade vi om kaniner och antiloper.

Flodhästar

Till dem vill vi nu foga flodhästar sedan vi i DN 31.5 1968 sett en artikel av **Lars Emmelin**. Han berättar att inhemskt vilt ofta ger både mer och bättre kött än välskött boskap. Av flodhästens kött är 70 procent användbart. Det har hög äggvitehalt, låg fetthalt och lär smaka gott.

Sida

I en DN-artikel 17.5 1968 berättar **Hellen Ohlin** om vad SIDA gjort i kampen mot äggvitebristen. Man

har kartlagt undernäringens omfattning hos representativa grupper av etiopiska barn och utarbetat recept på olika tilläggskoster, bland annat ett grötpulver, "Faffa".

Tsadsjön

Bengt v. Hofsten skriver 1.6 1968 i DN om betydelsen på lång sikt av forskning för att få fram nya näringsproteiner från alger och jäst, ja, till och med från bakterier. Han nämner en engelsk tidskrift, "Science Journal" (*). I dess majnummer 1968 står på sid. 87 en artikel av två amerikanska biologer, Tannenbaum och Mateles. Där berättas om en näringsrik soppa som är huvudföda för befolkningen invid sjön Tsad i Sudan. Man öser upp en massa bestående av miljoner mikroskopiska alger från sjön och låter den torka i solen. Av den får man kakor som man kokar soppa på.

Forskningen på många håll i världen arbetar nu med att liksom tsadbefolkningen använda äggviteämnen från encelliga organismer såsom jästceller, svampar, protozoer eller bakterier. Man har redan ett pulver som kallas SCP (single cell protein). Författarna till artikeln ovan framhåller att detta är blott en äggvitekälla bland många vilka diskuteras i samma nummer av tidskriften.

Av en notis i DN 19.6 1968 framgår att den mikroskopiska alg som äts vid Tsad heter *Spirulina*. Petroleuminstitutet i Frankrike planerar att odla den i stor skala i Sahara och Mexiko.

GIGANTOMANIN I ÖSTERSJÖN

berördes i årets första nr av Vi Kvinnor. Problemet har tagits upp av **Hans Palmstierna** i DN 2.7 1968. Han säger att planerna på att släppa in supertankers i Östersjön avancerar trots varningar. Han framhåller att den uppmuddring av sunden som skulle bli nödvändig måste få till följd att Östersjöns vatten blir saltare. Detta får stora svårigheter till följd den dag då Östersjön behövs när det blir brist på sötvatten i Europa. Det är naturligt nog lättare att avsalta bräckt vatten än havsvatten. Ur den synpunkten vore det bättre att höja tröskeln i sunden och så med hjälp av alla floderna få Östersjön som en sötvattensreservoar.

*) Science Journal. Special issue, Feeding the world, Vol. 4, no. 5, May 1968, London. 5 kr 4 oms.

I ett brev till handelsdepartementet begär föreningen Vattenvärnet enligt DN 15.8 1968 att Sverige ej skall vidta några åtgärder som underlättar för supertankers att komma in i Östersjön.

SÖTVATTENBRISTEN

Som väl är finner forskare nya vägar. Den 28.8 1968 står det i DN en mycket intressant artikel om vattenrening genom "omvänd osmos" av vice ordföranden i Stockholms gatunämnd, **Samuel Strandberg**. Han säger att sötvattensframställning av Östersjöns vatten genom omvänd osmos kanske kan bli en mera praktisk utväg mot vattenbristen i Väst-tyskland än väldiga vattenledningar från Väneren eller uppdämning av de danska sunden.

Alltså i varje fall ett skäl att akta Östersjön!

OLJEPROBLEM

En ljuspunkt i fråga om oljan är att den på havet småningom oskadliggörs genom nedbrytning av bakterier. Detta går sakta vid låga temperaturer sådana som man har i Östersjön, vilken alltså även därför bör speciellt skyddas mot oljeutsläpp. Mer än av oljan skadas tydligen planktonorganismerna av de kemiska medel som används vid oljebekämpningen. Man bör undvika dem och nöja sig med mekaniska metoder.

Vattenvärnets ordförande, professor **Erik Rundberg**, omtalar att den internationella oljeskyddsunionen vid ett möte i Rom nu i oktober skall utforma ett lagförslag som går ut på att alla fartyg åläggs använda "load-on-top"-systemet. För närvarande används detta system (som innebär att oljan tas tillvara) för en miljon ton av råoljan men alltjämt släpps 3- till 400.000 ton ut i havet årligen.

DDT och dess släktingar

Rachel Carsons bok, "Tyst vår", gjorde miljöhotet världsaktuellt (Vi Kvinnor nr 6, 1963). Boken är väl värd att läsas om inte minst för den parallell författaren drar mellan dessa kemiska preparat och den radioaktiva strålningen: "För människosläktet i dess helhet är vårt genetiska arv, vår förbindelselänk

med det förflutna och med framtiden, en långt värdefullare ägodel än det individuella livet..." Frågan om genetiska skador genom DDT är fortfarande aktuell, vi hoppas få återkomma till den.

DDT började användas under 1940-talet. Numera "bär alla levande varelser små mängder av DDT i sina vävnader" (DN-ledare 5.8 1968). En färsk vetenskaplig rapport visar att världshaven och därmed stora födoämnesreserver nu också är hotade av DDT. Så litet som ett tusendels gram DDT i 1000 kg vatten sänker algernas ämnesomsättning med 75 procent. Vad detta innebär framgår av Hans Palmstiernas radioanförande som återges på sidan 10 i detta nummer.

"Ett mänsklighetens gissel" säger docent **Göran Löfroth** om dessa svårnedbrytbara klorerade kolväten i en artikel nyligen (DN 23.8 1968). Han talar särskilt om hur viktigt det är att blivande mödrar från unga år undviker att medvetet och i onödan utsätta sig för DDT. Enligt en ny svensk undersökning får nämligen bröstuppfödda barn i Sverige i sig i medeltal 70 procent mer DDT-ämnen än vad som kan anses acceptabelt. Än så länge kan vi ju inte undvika DDT i livsmedel men de blivande mödrarna, deras familj och grannar bör avstå från att använda alla DDT-preparat. Detta blir svårt förstås. Det gäller därför att snarast få bestämmelser om att dessa preparat får användas endast efter tillstånd i varje fall då man måste hindra uppenbara insekts-skador. Snarast möjligt måste deras användning bringas ned till noll. I stället har vi i sommar fått ett nytt dylikt medel för något så relativt oviktigt som flugbekämpning (Sektivap Strip). Författaren slutar med att påpeka att än så länge endast ungdomar varit utsatta under hela sitt liv för vår "kemiska krigsföring mot oss själva".

DISK OCH TVÄTT MED MASKIN

Diskmaskiner och tvättmaskiner är utmärkta uppfinningar. De är arbetsbesparande, de diskar och tvättar rent, de slösar inte med vatten. Nackdelen med dem har varit fosfathalten i disk- och tvättmedel. Genom den bidrar de kraftigt till vattenföroreningen. Nu börjar detta problem närma sig en lösning. Man kan snart räkna med nästan fosfatfria medel. Ur denna synpunkt är för närvarande det bästa diskmedlet G 35 (Glykocid, Vadstena) och det bästa tvättmedlet Tend (Helios-Konsum). Flera och bättre kommer nog — fråga efter fosfathalten!

STUDENTREVOLT

mot Venedig-biennalen

Venedig-biennalen är en institution inom konstvärlden. Sen den startade i slutet på 1800-talet har den utvecklats till ett av de stora internationella konstevenemangen. En värld för sej, som har intakt och orörd överlevt två världskrig och ett antal revolutioner utan att förändras: fortfarande visar varje land sina representativa, etablerade konstnärer, fortfarande möts där den internationella konstvärlden — de kända konstnärerna, de tongivande galleriägarna, de fruktade konstkritikerna — på mottagningar, middagar och parties. Mönstret, spelet, lekarna har aldrig på allvar ifrågasatts. Förrän i år.

De konststuderande i Venedig, som i maj ockuperat konstakademien, proklamerade att de tänkte ockupera Biennalen: en protest mot den borgerliga kulturens distributionssystem som utesluter folket från konsten och gör konsten till en kapitalinvestering, en protest mot den borgerliga konsten, som vänder sej till ett exklusivt fåtal och inte till folket. (Ett par veckor tidigare hade deras kamrater i Milano ockuperat konstindustri-triennalen med ungefär samma motivering).

Biennalen gick till motattack: man begärde att staden skulle skydda utställningen och fick stöd från affärsinnehavarna, som ansåg att studentoroligheter skulle skrämja bort turisterna.

Så småningom samlades bortåt 6.000 poliser och soldater, bland dem specialtränad kravallpolis, i Venedig — för att skydda staden mot 200 studenter. Till en början försökte man på officiellt håll låta polisen vara så anonym som möjligt, men studenternas provokationer omöjliggjorde detta.

Fem dagar före öppnandet av Biennalen kom de första stora sammanstötningarna mellan polis och studenter på San Marco-platsen. Dagen därpå den första stora demonstrationen. (En av banderollerna i tåten hade texten Svenskarna säger nej till polisbiennalen! Svenskarna hade redan stängt sin paviljong som protest mot förhållandena). Och nu var det ingen idé att upprätthålla något sken längre. Makten avslöjade sitt rätta ansikte. Polisen slog hänsynslöst, kontroller upprättades överallt, många arresterades, demonstranter och andra om vartannat. Jag råkade själv ut för en sådan arrestering och fick uppleva godtyckligheten och brutaliteten i polisens metoder.

Nu gick det inte heller att låta bli att ta ställning. Allt fler utställare stängde, bland dem nästan alla italienarna. Alla tvingades engagera sig, för eller emot. Spänningen och nervositeten steg, turisterna flydde.

På vernissagedagen var kontrollen vid ingången

Den speciella kravallpolisen — tränad till blind lydnad — rusar till attack på San Marco-platsen.
Foto: Hanns Karlewski.

benhård. Och av publiken inne på utställningsområdet var säkert hälften civilklädda poliser. Men studenterna hade ändå lyckats få in ett demonstrationståg, som skanderade Ho Chi Minh utanför amerikanska paviljongen, bar plakat med slogans, skrek politiska paroller. Ingen ingrep — det hade sett illa ut inför den officiella publiken. Ibland mötte demonstrationståget det officiella öppningståget med borgmästaren i täten, som gick sin väg genom utställningen och patetiskt försökte låtsas som om allt var som vanligt. Biennalens öppnande var ju

Den ockuperade Konstakademien. Utanför det gamla patricierhuset hängde den röda fanan. Väggen var full av plakat och inskriptioner. Innanför pågick dag och natt möten, tal, diskussioner, gjordes affischer, plakat, banderoller. Foto: Hanns Karlewski.

räddat, ockupationen avvärd. Men till vilket pris? Inför hela den internationella konst- och turistpubliken hade man tvingats använda vålds- och maktmetoder för att försvara en konstutställning.

Och på så sätt hade även studenterna vunnit en seger. Utställningen och dess konst var verkligen ifrågasatta, Venedigs rykte som sorgfri turistdröm ohjälpligt skadat.

Venedig var kanske en idyll jämfört med vad som hänt — och händer — i Paris, Berlin, Mexiko. Men samtidigt är det ett bra exempel, just därför att det är litet och begränsat och därför visar mönstret överskådligare och tydligare. Det är samma protest det gäller. Den riktar sig mot alla borgerliga institutioner, värderingar, uttryck.

Det viktiga är att vara till hands **överallt**, protestera mot borgerligheten när, var och på vilket sätt den än visar sig. Provocera, ställa frågor, tvinga samhället/myndigheterna att visa sitt rätta ansikte. Ungdom i alla länder förenar sig i den protesten. Den förenar mer än nationella band skiljer dem.

Och överallt svarar samhället på samma sätt: med makt, våld, förtryck. Ungdomen är samhällets hopp bara så länge den går i de gamla spåren. Bryter den nya vägar är den en fiende.

Ungdomen är det nya proletariatet, internationellt förenat av sina idéer. De **ber** inte om ett nytt samhälle. De kräver det. De protesterar mot institutionerna, kapitalets makt, åsiktslikriktningen, alienationen, konsumtions- och äganderättssamhället. De kräver ett samhälle byggt på socialism, jämlikhet, respekt för människan.

De tyska och franska studenterna har gått i spetsen. De har förklarat öppet krig mot polis och myndigheter, de har startat en dialog med arbetarna som liknar den i Ryssland omkring sekelskiftet. De betalar sitt pris, inte bara genom att bli slagna och miss-handlade utan genom att ge upp den position, den trygghet — den belöning som samhället ger de samarbetsvilliga.

Studentrevolten är en del av den stora ungdomsrevolten som nu håller på att jämka ihop sina mål: den politiska ungdomen, hippies, popgenerationen. Det är alltihop fråga om en protest mot ett system man vägrar acceptera. Kanske kan man i dag inte ge ett alternativ till det samhälle man vill bryta sönder. Det viktiga just nu är att inte ställa upp i sammanhang som är fel, att protestera, att vägra kompromissa.

Louise Rydén

MEMORANDUM

av Tina Segerström

Vi vaknade av att motorerna stannat och det kändes som om något man blivit beroende av plötsligt togs ifrån en.

Vi petade upp de små runda fönstren och spanade med sömniga ögon ut i mörkret. Vad såg vi? Jo, långt borta, där vattnets rand bröts av skarpa konturer, glimmade nattljuset över en stor stad.

Vi stod så en stund, med huvudena ut genom gluggarna och lyssnade på dyningarnas stilla slag mot båten och hörde ljud från däck där tunga stålwirar hivades ner i sjön.

Huttrande drog jag igen fönstret och kröp ner i kojen.

Tänk, vi var framme, kungande på redan i ljus från Oporto!

Fem dagar hade det tagit och motorernas dunk hade blivit ett med oss. Tankarna virvlade runt och tiden på båten strök förbi ögonen i små filmremsor.

Adjö med Göteborg på ett tag och stora fria känslor mullrande i hjärttrakten. Blåsten som piskade på ute vid Vinga och saltstänkta ansikten som öppnades mot vinden.

Den tjocka dimman i Engelska kanalen där en tom rosévinflaska fick ge sig ut på simtur, medförande hälsningar från oss. En månad senare fick vi svar från en liten grabb som samlade på frimärken och hade flera tusen.

I Biscaya sköt delfiner upp i luften runt båten och vi rusade vilda runt och försökte hålla fast ögonblicken länge.

Plötsligt såg jag bilden med jätteskeppet från Amerika som kom stävande emot oss. Det hade fått oss att tänka på ett stort hyreshus, som kommit ut på drift och genom kikaren såg vi in i de upplysta salarna där människor gick runt som om de fortfarande trodde sig vara kvar på landbacken.

Ögonen som spanande följde den runda horisonten och som rynkades vid minsta prick som inte hörde dit, vilken oftast efter en stund lösgjorde sig och tecknade konturen av en båt.

De sista bilderna som flimrade förbi, innan vågorna vaggade mig till sömns, var från den spanska nordkusten, indränkt i sol. Små husprickar var utströdda här och var och byarna andades ödslighet. Stora röda slätter bredde ut sig och linjerna bröts av små streckvägar och höga kraftledningar. De vita och röda klipporna utstrålade ett hemlighetsfullt sken och under min längtan dit somnade jag.

Vi vaknade snart av att det var ljus och såg Oporto breda ut sig omkring oss.

Kände den obeskrivligt underbara känslan av att komma till en främmande plats. Det måste vara den bästa känsla som finns! Man tycker sig på något underligt sätt komma livets kärna närmare, kanske för att ögonen nu är klara och mottagliga och inte förstörda av slentrian.

Uppklivna på däck stod vi och bara fanns till och kände lukten av hamn och fiske. Klockan var sex och den ena fiskebåten efter den andra puttrade ut som jättekor och det vimlade av människor med färgglada luvor i dem.

Vi åt frukost och försåg en portugisisk 'myndighetsperson' som kommit ombord, med mistänksamma blickar.

Efter två timmar lotsades vi till en kajpats i Lexioes och då hade solen brutit fram genom morgondimman.

På kajen stod en massa människor, bl. a. våra vänner som mötte, och en herre rusade runt och fotograferade oss och hade senare sålt kort till kaptenen.

Det tog någon timme innan vi kunde lämna båten och vi satte oss på en undanskynd plats och talade med skeppskatten Hugho, alltunder det att ett litet vemod smög sig runt oss, då båten snart skulle gå vidare.

Vi bodde strax utanför Oporto, men brukade åka in till staden på förmiddagarna innan det blev alltför varmt.

Tvåvåningsbussen, som vi for med, färdades genom de trängsta gator och vi satt längst upp och skådade ut över ett myller av hus och stora, snåriga trädgårdar. I ena ändan av en trädgård låg ett plåtskjul och i den andra en luxuös villa. Dessa kontraster, så

nära inpå varann, fanns överallt. Vi for förbi gamla vittrande stenhus utan fönster och små barn som sprang runt och lekte. Bussen snirkade vidare längs de mest omöjliga gator och längs dessa barack-hus som var så uppenbart eländiga att man inte fattade det, men man inregistrerade allt där man satt i den höga bussen och kände sig som ett gammalt idiotiskt lingon som egentligen inte hade rätt att existera!

Nere i stan var trafiken vild och gatorna, som gick i stora uppförs- och nerförsbackar, kantades av stora och låga hus, somliga klädda med vackert kakel. Affärsskyltar var ibland farligt nära att följa med bussen under dess försök att klämma sig fram i trafiken.

Vi travade runt i värmen och gick till gatan som sålde korgsaker. På en annan gata fanns endast antikvitetsaffärer och på en tredje låg klädesaffärerna samlade, och bland dem hade Oportos första popaffär gjort sitt intåg.

Parkerna prunkade av blomster och en staty kikade fram här och var. Det fanns ett museum i Oporto, men jag kom aldrig dit, tappade lusten att se på döda ting.

En eftermiddag besåg vi en vinkällare på Vila Nova de Gaia, där vi avsmakade gott portvin och fördes runt bland stora jättedamejanner, fyllda av ärofulla ärgångar. Slangar kröp fram på golven och kaggarna var stora som slott. Hit fördes vinet längs floden Douro. Vindruvorna skördades uppe i landet där det är torrt och varmt. En ståtlig bro i två etager förde över till den sidan av Oporto, där hela stranden kantades av portvins-källare.

Här mötte vi även ett svenskt par som hade ett företag. Utnyttjande av billig arbetskraft? Ett svar som man här nere mötte på detta var, att portugiserna får i allmänhet mer betalt av en utländsk firma och det blir konkurrens, även om vi i Sverige fortfarande tycker det är fruktansvärt underbetalt. För en själv gäller det idéer, för människorna här är det kanske en lindring, bättre lokaler, bättre arbetsmöjligheter...? Jag vet ej. Jag talade aldrig med någon som arbetade som arbetare här...

Överhuvudtaget verkade inte människor som hade det bra i Portugal komma i beröring med dem som inget har, folket, annat än genom hembiträdet eller genom den dagligt återkommande, ytliga kontakten med servicemänniskor.

Dessa reservationer var fruktansvärt påtagliga och ingav en trist känsla.

Tiggande barn som sträckte fram händer mot en förmörkade, och med all rätt, ens eventuella själsliga tillstånd och man flydde in i solen för att låta den sopa undan det dåliga samvetet för en stund. Vi lämnade det stenbemängda grå Oporto där luften ibland blev svår att andas och åkte till havet och badade oss bort från "verkligheten".

Här syntes en annan kategori, det kostade nämligen 2 esc. att komma in på badplatsen! Dessa kontraster var vidriga och jag undrade över hur de "privilegierade" människorna såg på förhållandena i sitt land. Av vad jag förstod blundade de mycket och ansåg t. o. m. portugiserna för "lata och slöa, kan inte klara sig (analfabetismen) utan någon måste hålla i tyglarna åt dem..." Över grunden till detta reflekterades tydligen inte.

Aktenskapet verkar i mycket att vara en statussak. Moralens väktare håller sina vingar över samlivet tills kyrkans välsignelse är läst och som följd av detta är prostitutionen tämligen utbredd.

Efter knappt en vecka i Oporto steg vi på ett tåg som förde oss hemåt.

Satt så länge jag kunde skönja något och stirrade ut genom fönstret. Såg små utsnåda floder och torra åkrar och vinberg, olivträden lyste silvergrå och det var mycket vackert...

Till sist såg jag bara de vita, sandfyllda flodfårorna som vindlande följde längs spåren och mörkret föll.

Det är din värld också — fler kvinnor i politiken!

Öppet brev till kvinnorna:

Politik har av tradition ansetts vara en uppgift endast för män. Det är kanske inte så underligt, att den åsikten på många håll finns kvar, eftersom kvinnorna i Sverige bara haft rösträtt i 50 år. Mångdubbelt flera män än kvinnor sitter i alla politiska församlingar — från riksdagen och till de kommunala nämnderna. Av riksdagsledamöterna är t. ex. bara 13 procent kvinnor.

Men kvinnor är inte ointresserade av politik. De röstar lika flitigt som männen vid de allmänna valen, och över 200.000 kvinnor är medlemmar i de politiska partiernas kvinnoorganisationer. Varför är det då inte flera kvinnor med och bestämmer?

Vi tror att utvecklingen leder till jämlikhet mellan könen, också när det gäller att ta politiskt ansvar. Men fortfarande finns många hinder att övervinna. De kan övervinnas — men bara om vi kvinnor aktivt arbetar för det. Vi måste träda fram, vi måste visa vad vi duger till och att vi är beredda att ta ansvar. Vi måste själva ställa krav på att få vara med i samhällsarbetet.

Inför höstens val riktar vi, undertecknade kvinnoorganisationer, dessa uppmaningar till kvinnorna i Sverige:

1. *Ta reda på* vad de olika partierna vill uträtta — inte minst i frågor som gäller kvinnors villkor.
2. *Rösta* på valdagen 15 september.
3. *Gå med* i en politisk organisation — börja delta själva i det politiska arbetet!

Politik är allt det som Du har omkring Dig: Dina möjligheter till arbete och fritid, planeringen av bostäder, butiker och kommunikationer i det område där Du bor, Dina barns utbildningschanser, de dinas möjligheter till sjuk- och åldrvård. Allt detta och mycket mer är beroende av den politik som förs i Din kommun, i Ditt län, i Ditt land, i Din värld. Var med och bestäm dem!

Stockholm den 15 augusti 1968.

*Centerns kvinnoförbund Folkpartiets kvinnoförbund
Fredrika-Bremer-förbundet Högerpartiets kvinnoförbund
Sveriges Husmodersföreningars Riksförbund
Kooperativa Kvinnogillesförbundet
Socialdemokratiska kvinnoförbundet
Vänsterpartiet Kommunisternas kvinnoråd
Yrkeskvinnors Klubbars Riksförbund*

BAGARMOSSEN:

Bagarmossens Blomsterhandel

Lagaplan — Telefon 39 19 39

Nyheter varje vecka

O. L:s Manufaktur

Emågatan 29 — Bagarmossen
Tel. 48 03 47

Allt i branschen

(kvällsöppet)

Evas Frukthop

Lagaplan 6 — Bagarmossen
Telefon 49 58 87

BROMMA:

Expresslotter Snabblotteri
Tombolalotter Kvicklotteri

*Lägre priser, snabbare leveranser
Illustrerad prislista på begäran*

G. V. GAJNER AB

Alviksvägen 47, Box 15039
161 15 Bromma 15.
Tel. 08/25 84 00.

STOCKHOLM:

Kjällanders Måleri AB

till Eder tjänst

Odelbergsgatan 22
121 63 Johanneshov
Tel. 59 30 40 - 59 31 30

STOCKHOLM:

TV - Radio - Transistor

alltid ett fynd hos

**International
teve**

Blekingegatan 6, Stockholm
Tel. 40 96 11

Galleri PALAMEDES

— i det nya galleriet i gammal
kulturmiljö.
— Utställningar av modernt
måleri och skulptur.

Kåkbrinken 14, Stockholm C
(Gamla Stan)
Tel. 20 15 60

FRÅN LÄSEKRETSSEN

En kvinnlig kamrat skriver till oss

"Vi Kvinnor" är en utmärkt tidning. Men — den handlar mest om "stora" kvinnor, vetenskapskvinnor, författarinnor. Har man tänkt på det på tidningen? De stora problemen skall naturligtvis behandlas och ventileras, både de här hemma och ute i världen.

Men — varför inte en sida eller åtminstone en spalt för de kanske små problemen. En diskussions-spalt eller dylikt där vanliga enkla kvinnor med sex-årig folkskola vågade sig fram (finns många, många sådana kvinnor). I vårt samhälle finns inte bara intellektuella. Har man tänkt på det på "Vi Kvinnor"?

I den här så kallade dikten finns väl varken rim eller reson — det vore så roligt ändå om ni kunde pussla in den någonstans i "Vi Kvinnor". Den är nerklotttrad på en tågresa hem — kanske den kunde ge något till någon som känt det som jag. Man blir ibland deppig och vill fly från alltsammans när man känner sig slut till både kropp och själ och allt känns misslyckat. Man ser inte längre sitt eget värde som människa. Man måste komma ur detta och se framåt, aktivera sig.

Den omskrivna dikten

Den dag jag for bort
från alltsammans
allt kändes förvirrat och svårt
Att lämna allt som man strävat för
som varit vårt.

Jag for till min barndoms stad.
Hoppades finna något från förr —
något att minnas — något jag skrivit där.
Någon enda rad —
men nej, inget var mig längre bekant.
Ingen fanns kvar,
hade ej längre en enda anförvänt.

Jag vandrade gator upp och ner.
Allt var så förändrat,
trodde ej att sådant sker
i min barndoms stad.
Då jag råkade vända mig om.

Det var någon ändå jag känt som kom
så gammal och stödd på en käpp...
Inte var det väl honom jag tänkt uppå,
inte var det väl till honom som tankarna gått!
när jag grätit för att det blivit "så" —

Jag for hem igen till alltsammans.
Något hade förändrats.
Kanske är det något man borde förstå —
ej isolera sig.
Kanske finns det större problem
att tänka på.
Mycket större än mina minsann.

Kanske vara någon till hjälp.
Människor lider i Vietnam —

Mia

Nu hoppas vi att många läsare skall följa vår kvinnliga kamrats exempel och därigenom fylla denna spalt — eller hela sidan — i varje nummer.

Red.

LITEN PRISTÄVLAN Gamla dikter

Var står dessa rader? Angiv skaldens
och diktens namn.

1. Guldets fick makt att förtrycka...
2. Min egen klagan vill jag ödmjukt dränka...

Svar före den 1.11 1968 till Vi Kvinnor.
Box 3021, 161 03 Bromma.

Först öppnade rätta svar belönas med
en bok.

För Vietnams kvinnor och barn

Sedan föregående redovisning har över 11.000 kronor influat i vår solidaritetskampanj för Vietnams kvinnor och barn. Tar man hänsyn till att en stor del av redovisningsperioden omfattar sommarmånaderna, då mycket litet sker i föreningslivet, måste resultatet betecknas som mycket gott. Å andra sidan vet vi att det obarmhärtiga kriget i Vietnam inte tagit semester! Nu när hösten kommit måste vårt stöd åt Vietnams kvinnor och barn åter intensifieras i medvetande om att varje form av solidaritet med dem är oerhört betydelsefull.

Det händer att någon bidragsgivare skriver till oss och är orolig för att hans eller hennes bidrag inte kommit oss tillhanda eftersom det inte återfinns i redovisningen. Ingen behöver vara orolig för det. Har bidraget insänts på vårt postgiro 51323 så kommer det också oss tillhanda. Man måste emellertid komma ihåg att en tidskrift inte är en dagstidning. En tidskrift tar lång tid att framställa. Så finns bidraget inte med i redovisningen beror det helt enkelt på att det influat efter att redovisningslistan lämnats till tryckeriet, vilket i regel måste ske 3 à 4 veckor innan tidningen utkommer. De bidrag som under mellantiden inflyter kan alltså redovisas först i nästföljande nummer av vår tidning.

Lille Vu Vang Coung 5 år från byn Luu Phuong. Sex av hans syskon dödades på en gång av US-bomber och själv blev han svårt sårad (disebled)

Transport 94.640: 76

Rosa Norling, Göteborg	10:—
Ernst Staaf, Stockholm	5:—
Elin Andersson, Vällingby	25:—
Dolores Greiff, Norra Vi	50:—
VPK-kvinnor, Hägersten	50:—
Hildegard Liedholm, Enskede	10:—
S.-B. Bergh, Stockholm	10:—
Anna Bernhard, Skärblacka	10:—
Västerviks SKV-avd.	10:—
Ester Lundin, Johanneshov	15:—
V. Hellsten, Hägersten	10:—
Hälsingborgs SKV-avd.	20:—
Elin Johansson, V:a Frölunda	50:—
Maja, Stockholm	100:—
Solveig Hansson, Farsta	50:—
May Ståhl, Älvsjö	20:—
Sara Liedberg, Göteborg	25:—
Brit Hedman, Rotebro	80:—
Gm Mia Emsheimer, Stockholm, bössinsaml.	4.505:—
Huskvarna SKV-avd.	200:—
Mölnåls SKV-avd.	200:—
Malmö SKV-avd.	100:—
Anny Öhman, Porjus	50:—
G. Fröbom, Porjus	50:—
Hildur Lönnström, Porjus	250:—
Hjalmar Johansson, Uddevalla	800:—
Brita Hjort af Ornäs, Stockholm	50:—
Anna Riwkin-Brick, Stockholm	15:—
Luleå SKV-avd., listinsaml.	525: 10

Avesta SKV-avd.	200:—
Kvibergs SKV-avd., Göteborg	100:—
Centrala SKV-avd., Göteborg	50:—
V:a Lundby SKV-avd., Göteborg	130:—
Majornas SKV-avd., Göteborg	75:—
Bjurslättis SKV-avd., Göteborg	50:—
Älvsborgs SKV-avd., Göteborg	100:—
Piteå-Munksunds SKV-avd.	58:—
Hägerstens SKV-avd.	50:—
V. Risberg, Enskede	10:—
Maj Johansson, Stockholm	10:—
Einar Larsson, Hägersten	5:—
K. Karlsson, Stockholm	15:—
Gustaf Nilsson, Älvsjö	10:—
Karl Johansson, Kinna	15:—
Gunvor Norlin-Sigurs, Bollnäs	50:—
Hans Ekvall, Stockholm	25:—
B. Wiking, Stockholm	100:—
K. E. Karlsson, Stockholm	5:—
Olga Karlsson, Spånga	25:—
Arne Ivarsson, Hofors	10:—
Sigrid Wälivaara, Kiruna	10:—
VPK, Nora stad	12:—
Birgitta Malmsten, Solna	100:—
K. E. Pedersen, Boden	10:—
Irma Schenling, Göteborg	10:—
A. Gustavsson, Södertälje	50:—
Ernst Lindgren, Stockholm	5:—
Ture Johansson, Stockholm	10:—
G. Grevéus, Västervik	25:—

Carl Hedell, Borlänge	100:—
Brage Svensson, Matfors	25:—
Theres Krigh, Långsele	25:—
S. Sundström, Johanneshov	100:—
Erik Helin, Båtskärsnäs	50:—
Anna Lindberg, Kolsva	10:—
A. K. Carlsson, Huddinge	25:—
Allan Pettersson, Surahammar	25:—
Gerda Ledin, Stockholm	10:—
Allan Österberg, Hofors	25:—
Herman Hüber, Obbola	10:—
O. S. Westerberg, Kiruna	15:—
Göte Strandberg, Sundåsen	10:—
Margareta Engvall, Stockholm	10:—
Alfred Sundin, Stockholm	25:—
Wivi Karlsson, Johanneshov	20:—
Gurli Lindström, Solna	10:—
Elsa, Astrid, Martin, Eskilstuna	50:—
Valborg Holmberg, Luleå	10:—
Erik Lundemark, Luleå	10:—
Elis Thomasson, Areavaara	10:—
Johannes Lindbäck, Korpilombolo	100:—
Kerstin Jarlén, Johanneshov	100:—
Ester Wahlund, Stockholm	100:—
P. O. Johansson, Bollnäs	20:—
Astrid o. Karl Otto Zamore, Stockholm	25:—
Evert Patriksson, Trollhättan	20:—
Lydia Orblin, Bandhagen	5:—
A. M. Hermansson, Farsta	25:—
C. Erlandsson, Stockholm	5:—
K. E. Teckling, Gamleby	5:—
John o. Elise Nilsson, Tyresö	25:—
E. Sandberg, Partille	25:—
Tolda Sandblad, Handen	50:—
K. E. Stålhandske, Sundsvall	20:—
H. Persson, Landskrona, listinsaml.	128:—
Minni Lesse, Borås	20:—
I. Malmqvist, Enskede	10:—
B. A. Magnusson, Kristianstad	25:—
Anonym givare	25:—
Anna Medin, Göteborg	10:—
B. Ericsson, Göteborg	5:—
Carin Hermelin, Falun	25:—
Bror Malmqvist, Malmö	10:—
Herman Asmanis, Johanneshov	50:—
Else-Maj Fransson, Väddö	25:—
Ester Lundblad, Stockholm	15:—
Thore Björk, Hallstahammar	10:—
Marg. Sterner, Tumba	25:—
NN, Göteborg	75:—
Ingrid Boström, Kopparberg	10:—
G. Ek-Thorborg, Stockholm	25:—
E. Hedin, Junsele	20:—
Olof Kolmodin, Höganäs	100:—
Fru M. Wall, Johanneshov	30:—
Södertälje SKV-avd.	8: 50
Torsten Lilja, Skärholmen	50:—
Dr Ruby Lind, Stockholm	100:—
Anonym givare	50:—
Ernst Nilsson, Bromma	10:—
Olle Nygren, Husum	500:—
Arne Wiklund, Junsele	100:—

Kronor 105.822: 36